

POHĽADY NA OBCHOD SO ŽENAMI

(s použitím príspevkov účastníčok a účastníkov
konferencie Pohľady na obchod so ženami,
Bratislava apríl 2000)

spracovala Katarína Farkašová

FES Analýzy
november 2000

Friedrich Ebert Stiftung, e. V.
zastúpenie v Slovenskej republike

C 01 - 00603

POHĽADY NA OBCHOD SO ŽENAMI

(s použitím príspevkov účastníčok a účastníkov
konferencie Pohľady na obchod so ženami,
Bratislava apríl 2000)

spracovala Katarína Farkašová

C 01 - 00603

FES Analýzy

november 2000

F r i e d r i c h E b e r t S t i f t u n g , e . V .
z a s t ú p e n i e v S l o v e n s k e j r e p u b l i k e

1 NA ÚVOD

V poslednom desaťročí vďaka úsiliu ženských organizácií "OSN a niektoré vlády uznali násilie páchané na ženách za legitímny problém ľudských práv". V článku 1 Deklarácie OSN o odstránení násilia páchaného na ženách sa ako rodovo podmienené násilie na ženách označuje "akýkoľvek čin násilia, založený na rodovej nerovnosti, ktorého dôsledkom je, alebo ktorý smeruje k tomu, aby jeho dôsledkom bolo fyzické, sexuálne alebo psychické poškodenie ženy vrátane vyhľazania sa takýmito činmi, nátlaku alebo akéhokoľvek obmedzovania slobody či už vo verejnom alebo v súkromnom živote". Pričom článok 2, písmeňo b tejto Deklarácie explicitne uvádzia ako násilie na ženách o. i. obchod so ženami a nútenú prostitúciu.

O obchode so ženami (tvorí asi 80 - 90 % obchodu so všetkými ľuďmi) sa u nás donedávna na verejnosti zvyklo hovoriť, či písat hlavne formou senzačných reportáží, uverejňovaných najčastejšie v bulvárnych časopisoch.

Ženy sú predávané na rôzne "účely" napr.: do tzv. sex biznisu, sú držané v nútenom manželstve, pracujú aj 80 hodín týždenne ako robotníčky v polo-legálnych výrobniciach (tzv. sweat shops), kde aj spávajú, robia ako pomocníčky v domácnosti s neobmedzenou pracovou náplňou. Väčšinou sa nemôžu z tejto svojej situácie otroký dostat len preto, že sú vydierateľné svojou poloilegálnou existenciou, pretože im chýba bud' pracovné povolenie, alebo vízum či povolenie k dlhodobému či trvalému pobytu a najmä - uspokoja sa s minimom, lebo v ich sociálnej a finančnej situácii aj to je lepšie ako nič. Práca, ktorú vykonávajú a pracovné podmienky, v ktorých ju

vykonávajú, sú väčšinou pre verejnosť neznáme, a veľmi ľahko predstaviteľné. Sem - tam sa verejnosť dozvie, že spomínané otrokárske dieľne patria napríklad firmám svetových značiek na výrobu a predaj odevov a obuvi. Obchod so ženami podľa údajov z roku 1999 prináša zisky štvrtnásobne vyššie ako obchod s drogami, ktorý sa už v povedomí ľudí udomácnil. Ale o obchode so ženami verejnosť ešte mnoho nevie a ani nechce vedieť - akoby sa týkal tých druhých, iných ľudí.

Vzťah štátu i spoločnosti k prostitúcii ako takej má vplyv aj na obchod so ženami a tiež na boj s obchodom so ženami ako jednou z foriem organizovaného zločinu. Musíme však mať na pamäti, že:

- obchod so ženami sa neobmedzuje len na sex biznis

- obmedzovanie slobody, únos, nútená prostitúcia, znásilnenie, nútenie na užívanie drog, vydieranie, podvod, krádež, atď., ktoré sa spájajú s obchodom so ženami, sú trestnými činmi. Akokoľvek sa teda na prostitúciu dívame, nútená prostitúcia a iné formy obchodu so ženami sú trestným činom a závažným porušovaním ľudských práv.

Žiť v demokratickej spoločnosti znamená mať istotu, že táto je - okrem iného - schopná ochrániť každého človeka, bez ohľadu na jeho individuálne charakteristiky, bez ohľadu na jeho vlastnú voľbu životného štýlu. Túto istotu zaručuje aj naša ústava.

Slovensko je dnes z hľadiska obchodu zo ženami hlavne krajinou tranzitnou, menej krajinou pôvodu a zatiaľ pomerne málo krajinou cieľovou pre tento obchod. Tento stav je však závislý najmä na hospodár-

skej a politickej situáции Slovenska, ako aj okolitých štátov a iných štátov pôvodu žien a môže sa dramaticky zmeniť v priebehu roka či dvoch, ako sa to udialo napríklad v Poľsku.

Okrem vlastného právneho systému sú pre SR v tejto súvislosti záväzné i platné medzinárodné dohovory, napr. Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien (ratifikovaný v roku 1987, sukcesiou prešiel na SR) v celom jeho znení, najmä však článok 6: Štáty príjmú príslušné opatrenia, včítane legislatívnych opatrení, na potlačenie všetkých foriem obchodu so ženami a využívania žien.

Cieľom tejto publikácie je snaha podporiť výmenu informácií, nadviazať spoluprácu, a to na všetkých možných úrovniach a všetkými možnými smermi, osloviť oficiálnych predstaviteľov a predstaviteľky štátu, aby sa zamysleli nad problematikou a snažili sa zamerať svoju pozornosť:

■ na doplnenie legislatívy v zmysle medzinárodných dohovorov, odporúčaní a skúseností; na zabezpečenie aplikácie platnej legislatívy v praxi

■ na úlohu štátu v oblasti medzinárodnej spolupráce v boji s obchodom so ženami; na povinnosť štátu podporovať činnosť mimovládnych organizácií zaoberajúcich sa touto problematikou

■ na pomoc obetiam obchodu so ženami (zo strany MVO a štátu), napr. resocializačné programy, pomáhajúce zariadenia, špeciálna odborná príprava pomáhajúcich osôb (napr. právne a psychologické poradenstvo, polícia, súdy, zdravotnícky personál, sociálne a pedagogické pracovníčky a pracovníci a i.)

■ na prevenciu v širšom i užšom zmysle, napr. rodové vedomie vo vzdelávaní a výchove na všetkých stupňoch škôl smerujúce k uplatňovaniu rovnocenného postavenia a rovnosti príležitostí žien a mužov; kvalitné vzdelávanie a výchova k partnerským a sexuálnym vzťahom; konkrétné informácie o obchode so ženami, ako aj o rodovo podmienenom a najmä sexualizovanom násili; prijímanie opatrení na odstraňovanie diskriminácie žien v odmeňovaní; podpora vytvárania kvalitných pracovných príležitostí pre mladé ženy; realizácia konkrétnych preventívnych programov v tzv. rizikových skupinách mladých žien s nižším vzdelaním, nezamestnaných a "túžiacich po dobrodružstve"² atď.

V odborných kruhoch k problematike obchodu so ženami existuje množstvo materiálov, informácií a údajov. Najviac ich možno nájsť tam, kde sa rýchlo šíria ďalej - ako referáty na konferenciach, ako webovské stránky na internete, a najmä ako správy mimovládnych organizácií, ktoré pracujú priamo s obetami obchodu.

Táto publikácia sa opiera najmä o referáty a diskusné príspevky, ktoré odzneli na medzinárodnej konferencii Pohľady na obchod so ženami. Uskutočnila sa v Bratislave v dňoch 27. až 30. apríla roku 2000 ako spoločné podujatie Friedrich Ebert Stiftung, inštitúcie, ktorá spomínanú problematiku systematicky sleduje a podporuje hľadanie riešení v krajinách, v ktorých má svoje zastúpenie, a mimovládnej organizácii Aliancia žien Slovenska, ktorá sa problematike obchodu so ženami venuje z hľadiska ľudských práv už niekoľko rokov. Pri príprave konferencie pomáhal aj Slovenský inštitút medzinárodných štúdií.

1. Násilie páchané na ženach, skrytá ujma na zdraví, Pro Familia, Aspekt, 1998

2. La Strada, Sofia, informačný bulletin, 1998

V závere publikácie uvádzame zoznam referentiek a referentov na tejto konferencii, ako aj ostatné zdroje informácií.

2 FAKTY - KOLKO?

Treba si uvedomiť, že azda v žiadnej oblasti trestnej činnosti nie sú údaje viac zahľbené. Napriek všetkým existujúcim štatistikám súvisiacim s obchodom s ľudmi ide prevažne len o odhady. Závisí to nielen od spôsobu zbierania údajov, ale aj od pohľadu na obchod so ženami, na jeho definícii legislatívnu, politickú, ľudsko-právnu, hospodársku, migračnú, pracovno-právnu. V rôznych štátach sveta sa pod obchodom so ženami rozumie totiž vždy niečo iné.

Treba zdôrazniť a stále pripomínať, že je rozdiel medzi nútenou prostitúciou a prostitúciou na základe vlastného rozhodnutia (o miere "slobody" takéhoto rozhodnutia hovoríme v kapitole 3). Vzhľadom na nedostatok informácií o obchode so ženami ako kategórii organizovaného zločinu, ako aj na skutočnosť, že väčšinu tohto obchodu predstavuje nútená prostitúcia, resp. nútená práca v sex-biznise, často používame na opisanie situácie existujúce údaje o prostitúcii ako celku. Napríklad:

Na 25. kongrese prostitútok (Hurenkongress) bol prezentovaný tento údaj: v Nemecku je v prostitúcii činných približne 400.000 žien, pričom denne ich služby využíva asi 1.000.000 mužov. Podľa údajov štátnej polície k nim ročne pribudne 30.000 žien (60% z nich je vo veku 18 - 25 rokov). Tieto ženy prekročia hranice v prevažnej väčšine ilegálne a sú k prostitúcii donútené.

Nemecké policajné štatistiky uvádzajú, že v roku 1997 bolo z obchodu so ženami podezrivých 1.106 osôb, z toho 44% s nemeckou štátou príslušnosťou, 10% tvorili Turci a zvyšok občania (ale aj občianky) východoeurópskych a juhoseveroských štátov (od Litvy až po Albánsko). Zaujímavé je, že z 200 žien podezrivých z obchodu so

ženami bolo až 130 cudzíniek, z čoho oficiálne miesta usudzujú, že išlo hlavne o bývalé prostitútky.

Podľa odhadov OSN je zisk z obchodu s ľudmi ročne v celosvetovom meradle okolo 7 miliárd dolárov, počet obetí sa odhaduje na 4 milióny ľudí. Na príklade nemeckej spolkovej krajiny Badensko-Württembergsko, kde bol zisk z obchodu s ľudmi v roku 1996 približne 500.000 nemeckých mariek, v roku 1997 už 7 miliónov a v prvých 8 mesiacoch roku 1998 už 48 miliónov nemeckých mariek vidno, že obchod s ľudmi dramaticky narastá.

International Organisation for Migration udáva, že ročne je na svete predaných cca 500.000 žien a dievčat. Podľa Európskeho parlamentu (údaj z roku 1999) ročne je predaných do Nemecka 10.000, do Holandska 1.000 a do Belgicka 500 žien.

3 FAKTY - PREČO?

Odpovede veľmi ľahká, nakoľko problém je mimoriadne komplexný a dá sa naň nazerať z rôznych aspektov.

Nespravidlivé rozdelenie bohatstva vo svete je jednou zo základných príčin feminizácie chudoby, ktorá následne nútí ženy v mnohých krajinách riešiť svoju zúfalú situáciu migráciu do tzv. "bohatého sveta". Príčinou veľkého bohatstva niektorých krajín je extrémne využívanie kolonií v posledných storočiach. Model vývoja spoločnosti tak, ako ho presadzuje západná Európa, severná Amerika a Japonsko, sa postupne začal vnímať ako univerzálny model, podľa ktorého by mal žiť aj zvyšok sveta. Odborné štúdie však dokázali, že je nemožné, aby si celá populácia našej planéty udržala rovnakú životnú úroveň ako priemerný Európan, Američan alebo Japonec. Rozdelenie krajín na extrémne chudobné a extrémne bohaté umožňuje, aby obchod so ženami prekvital.

Pre mnohých ženy je odchod "na Západ" jedinou možnosťou, ako zaopatrí svoje deti a rodičov, doslova ich "zachrániť od hladu". Niektoré ohrozené skupiny obyvateľstva - napr. starí ľudia (v dôsledku nízkych penzií) sú odkázaní na svoje deti, tradične najmä na dcéry. Mnohé ženy v Rusku sú samoziviteľky a ak majú na starosti okrem svojich detí, ešte aj rodičov, ocitnú sa v neriešiteľnej ekonomickej situácii. Podobné dôvody uvádzajú rakúska mimovládna organizácia LEFÖ v súvislosti so ženami, ktoré dlhodobo prichádzajú do Európy z Latinskej Ameriky, konkrétnie z Dominikánskej republiky.

Tieto potenciálne obete nemôžu čakať podporu ani od štátu, ani od rodiny - manželia sú vo väčšine prípadov nezamestnaní. Štatistiky zaznamenávajú zvyšovanie závislosti mužov na alkohole,

hazardných hráč a nárast násilia, najmä násilia páchaného na ženách.

Ženy sa často stretajú aj so sexuálnym obťažovaním na pracovisku: napríklad v Rusku až 75% žien, ktoré hľadajú prácu prostredníctvom inzerátu, v ňom musí výslovne uviesť, že neposkytuje navyše sexuálne služby. V prípade, že zamestnávateľ je ochotný dať im pracovné miesto len za súčasné poskytovanie sexu, rozhodnú sa ísť už radšej rovno pracovať do nočných podnikov - zárobok za tú istú prácu je aspoň väčší.

Nezamestnanosť a chudoba rapídne narastajú. Chudoba je ženského rodu - ženy o prácu prídu ako prvé a ľahšie ju znova získajú (napríklad v Rusku predstavujú 70 - 95 % všetkých nezamestnaných ženy). Navyše sa ukazuje, že ženy cítia väčšiu zodpovednosť za rodinu ako muži, tradičná výchova ich robí zodpovednými dokonca aj za vzťahy v nej. Muži od rodín často odchádzajú a ženy sa stávajú samoživiteľkami. Po politických zmenach v bývalom socialistickom bloku sa všetky tieto faktory dramaticky zintenzívnili.

"Západná" strana v diskusii na túto tému kritizuje, že dokonca aj seriózne noviny (napr. v Českej republike) dezinformujú čitateľov vykreslovaním ideálnej sociálnej situácie na Západe, vzbudzujú v čitateľoch a čitatelkách falosoňné ilúzie a nahrávajú tak obchodníkom so ženami. Tako povzbudení ľudia sú v predstave rýchleho (alebo hoci aj pomalého) zbohatnutia ochotní riskovať. Nezáleží ani na tom, či svoju vlast opúšťajú legálne alebo nie. V krajinе, kde "vedúca úloha komunistickej strany" nútila ľudí k dvojitej morálke a k nerešpektovaniu zákonov, sa mnohí naučili ctíti si predovšetkým pragmatizmus.

Ženy odchádzajú s nádejou na lepší

život, často živenou západnou reklamou, vychvaľovaním sa kamarátok a známych, ktoré sa vrátili - vedľa so zlou skúsenosťou sa pochváli mäloktorá. Akokoľvek neuveriteľne to znie, v nemalej miere funguje aj tzv. "Pretty woman" efekt - nádej že primcovia na bielych koňoch predsa len niekde žijú. Ženy veria, že budú pracovať ako au-paiky, servírky, tanecnice... Dokonca ani pod označením práce "striptérka" nečakajú, že skončia ako otrokyne bez dokladov v zemi, kde sa nevedia dorozumieť a kde sú utvrdzované v tom, že sa majú vyhýbať polícií.

Ďalším dôvodom migrácie žien je reálny dopyt. Nijaký obchod by nemohol existovať bez dopytu. Kde je dopyt, tam sa príde ponúknut tovar a "peniaze sa točia". Nie je tajomstvom, že dopyt po ženach určitého typu je aj módna a sezónna záležitosť. Celkovo sú zahraničné ženy považované za "exotickejšie a húževnejšie ako západoeurópanky". Sú daleko menej ovplynené feminismom ako západné ženy, čo sa uvádza ako jeden z dôvodov nútiacich dezorientovaných západných mužov hľadajúcich stratený raj patriarchátu medzi prostitútkami. Podriaďujú sa už preto, že sú cudzinkami. A samozrejme, nemenej dôležitý je fakt, že sú "lacnejšie a skromnejšie".

Do roku 1980 boli preferované ženy z Latinskej Ameriky. Začiatkom 80. rokov nastúpila móda ázijských manželič (napríklad z Filipín), neskôr táto móda pominula - najmä potom, čo sa v niektorých krajinách začalo uvažovať o zmene zákona, na základe ktorého takýto manželkám hrozilo vyhostenie, ak sa manžel rozhodol rozvíest. V polovici 80. rokov ich vystriedali Afričanky, Brazíľanky a mladé ženy z Thajska a Etiópie. Najmä po roku 1989 nastal boom žien z transformujúcich sa krajín bývalej socialistickej Európy a bývalého Sovietskeho zväzu.

Tieto ženy sú charakteristické dobrým vzdelením - vysokoškolský diplom nie je nikakou raritou. (Česká mimovládna organizácia Jana, ktorá poskytuje pomoc ženám v západoceských bordeloch, referuje, že mnohé zamestnankyne týchto zariadení sú Ukrajinky s vysokoškolským vzdelením.)

Zo žien pracujúcich dnes v západných krajinách v sex - biznise až 80 - 90% pochádza z bývalého "ostrobluku". Sú najmä "slušné, čistotné a dobre vychované, takže poslúchajú muža". Ostatne, povesť o krásaviciach z Východu, spoza železnej opony, šírili obchodní cestujúci a sex-turisti už za socializmu. Práve sex-turisti robia neplatnenú reklamu na ženy tej-toj krajiny, v ktorej sa "rekreovali". To oni so sebou domov "donášajú dopyt" a vytvárajú klišé, ktoré bude rozhodovať, čím bude treba "obohatiť trh".

Amnesty for Women, sídiaca v Hamburgu, uvádzajú: "...keď opisujeme skutočnosť, v ktorej sa ženy nachádzajú, hovoríme o kontinuu, ktoré má podobu stupnice. Na jednom konci stupnice stojí neplnoletá prostitútka z donútenia, ktorá bola unesená trefou osobou a je držaná ako zajatkyňa v otroctve. Na druhom konci je dospelá profesionálna prostitútka, ktorá rozhoduje sama o sebe a slobodne migruje, a ktorá výkonom svojho povolania v niektornej, poväčšine v západnej priemyslovej krajinie uskutočňuje svoju životnú perspektívnu. Oba tieto extrémy sú rovnako zriedkavé, resp. vlastne neexistujú. Ale medzi týmito dvoma koncami stupnice sa nachádza množstvo rôznych životných skutočností, ktoré môžu aj u jednotlivých osôb v rôznych životných fázach vyzerat väčšie inak. Ak sa zaoberáme dôvodmi, príčinami a právnu situáciou obchodu so ženami, musíme vždy brať do úvahy tieto individuálne a úplne rozdielne životné reality. Situáciu zneprehľadňuje aj často

sa opakujúci jav, že obetami obchodu sa stávajú aj mnohé, pôvodne slobodne pracujúce prostitútky i to, že mnohé dievčatá, ktoré počas obchodovania pracujú ako prostitútky len z donútenia, nimi zostanú aj po návrate domov."

Vzťah verejnosti k obchodu so ženami je silne ovplynený vzťahom k prostitúcioi. Hoci značná časť obetí obchodu so ženami končí v sex - biznise, a preto sa problematika obchodu so ženami a prostitúcie prelínajú, existujú aj ženy, ktoré pracujú ako prostitútky vlastného rozhodnutia. Otázku, či je toto rozhodnutie slobodné, možno zodpovedať rôznymi spôsobmi. Niektoré feministické teoretičky a aktivistky považujú prostitútky ako také za obeť patriarchálnej spoločnosti. Prostitúciu chápu ako patriarchálnu inštitúciu, ktorá vychádza z nerovného rozdelenia moci medzi ženami a mužmi v spoločnosti, ako aj z tradičného chápania ženskej a mužskej rodovej roly. Najproblematickejšia je tu skutočnosť, že existencia prostitúcie istým spôsobom "potvrzuje" fungovanie dvojitej morálky v spoločnosti a podporuje predstavu, že sex sa dá kúpiť. Súčasne možnosť kúpiť si ženu ovplyvňuje aj všeobecný vzťah mužov voči ženám: "Zmenená perspektíva sa vzťahuje napríklad na to, či je reálny a symbolický vzťah medzi prostitútkou a zákazníkom určený znevažovaním, alebo úctou, môže sa vzťahovať aj na inscenovanie obrazov žien a ich spätné pôsobenie na reálne zaobchádzanie muža so všetkými ostatnými ženami, napr. na inscenovanie chlipných školáčok a správanie mužov voči dievčatám."³

Nezanedbateľným dôvodom pre prekvítanie obchodu so ženami je aj vysoký zisk za malé investície a minimálne riziko podnikania. Keď porovnáme odhady o množstve predávaných žien a pozrieme sa na reálne čísla o obvinených, súdených

³ Andrea Günter, Frauen, Prostitution und Ethik, Aspekt 2/1999

a odsúdených obchodníkov so ženami, uvedomíme si, že popri obchode s drogami, zbraňami a kradnutými autami, patrí obchod so ženami k najvýnosnejším druhom "podnikania".

Pri analýze vplyvu hospodárskej krízy v Ázii (Indonézia, Malajzia, Filipíny, Thajsko) na tamojší sex-priemysel sa objavili zaujímavé súvislosti. Prostitúcia tu tvorí až 14% hrubého domáceho produktu. Keď sa skončila vojna vo Vietname, ostalo bez práce 70.000 ľudí, viac ako polovicu z toho tvorili ženy, ktoré pracovali v tzv. zábavnom priemysle. Preto sa do Vietnama hneď po odsune vojsk poponáhali najmä nemeckí a japonskí turisti. Hoci je prostitúcia v Thajsku ilegálna, v júni 1980 uverejnili Thai Rai - najväčšie noviny Thajska - informáciu, že 30% zákazníkov prostitútok sú thajskí obchodníci a 15% dokonca štátne zamestnanci.

Aj v SR možno nazerať na prostitúciu ako na hospodárske odvetvie. Pred rokom 1989 boli ženy vykonávajúce prostitúciu v ČSSR trestané za príživníctvo. Od roku 1989 na Slovensku - tak ako vo väčšine európskych krajín - nie je prostitúcia sama o sebe trestným činom. Trestným činom sa stáva až tedy, keď sú s ňou spojené také činnosti ako obťažovanie, donútenie, násilnosti, živobytie založené na výnosoch z nemoralných príjmov, a pod. Keďže väčšina prostitútok nie je registrovaná (nemá licenciu), ich príjmy sú nezdarané a nie sú nikde evidované.

Prostitúciu na Slovensku môžeme rozdeliť do nasledovných skupín (údaje sú z rokov 1998 - 1999):

Pouličná prostitúcia, vrátane cestnej prostitúcie (na Slovensku pôsobí okolo 400 pouličných prostitútok. Takmer polovica - okolo 180 - pôsobí v Bratislave, pričom uvedené číslo zahŕňa aj tzv. cestné prostitútky,

počas letnej turistickej sezóny sa počet prostitútok pôsobiacich v Bratislave až strojnásobí).

- Prostítúcia vykonávaná popri oficiálnych službách poskytovaných v masážnych a erotických salónoch a podobných zariadeniach (na celom Slovensku je viac ako 100 erotických, masážnych salónov, funkčných je 70 a z toho v Bratislave 10. V každom salóne pôsobí priemerne 6 prostitútok, z čoho vyplýva, že v daných zariadeniach pôsobí okolo 420 prostitútok).
- Prostítúcia vykonávaná na objednávku priamo v domácnostiach.
- Sexturistika (príkladom je situácia, keď slovenské prostitútky nasadnú v Bratislave do autobusu a idú ponúknúť svoje služby do Viedne, v noci sa potom vracajú späť, a keďže majú platné pasy, cez hranice sa dostanú bez väčších problémov).

INFOSTAT (štatistický úrad EÚ) odhadol príjmy z prostitúcie za rok 1998 vo výške 1,3 mld. Sk.

Druh prostúcie	Počet	príjem (v mil. Sk)
pouličná prost.	1 000	300
prost. v salónoch	840	756
prost. v súkromí	400	300
Spolu	2 240	1 356

Tu stojí za zmienku, že na konferencii "Sexuálne služby, sexuálna turistika a obchod so ženami: nová skutočnosť vo Východnej Európe?", ktorá sa (za podpory Heinrich Böll Stiftung) konala v roku 1994 v Prahe, zástupca Slovenska, Dr. Gabriel Bianchi,

povedal:

"Aké druhy prostitúcie existujú na Slovensku? U nás existujú - tak ako i v Českej republike - tzv. hotelové prostitútky a potom hlavne prostitútky, ktoré pracujú v salónoch. Ich zamestnávateľia sa vyhýbajú povinnosti platiť pre ženy nemocenské poistenie a vyhýbajú sa aj ostatným finančným záväzkom. Ženy majú krátkodobé zmluvy, ich zloženie je veľmi pestré, veľa z nich sú študentky. Tretia skupina je pouličná prostitúcia, ktorá na Slovensku napodiv neexistuje. V Bratislave vlastne niekde šliapať chodník, keď tak sa vyskytuje na výpadovke na autostrádu do Prahy alebo na hraničnom prechode do Rakúska alebo do Maďarska. Tam vzniká príležitostná prostitúcia a dá sa predpokladať, že tam je možné veľké riziko prenosu vírusu HIV. Ďalší druh prostitúcie súvisí s hraničnou polohou Bratislavu. Prostitútky si môžu dovoliť ísť do Rakúska a zase sa vrátiť domov."

Veríme, že takto popísaná situácia pred šiestimi rokmi bola videná i podaná správne a pravdivo. Preto môžeme konštatovať, že stačí šesť rokov, aby sa situácia zásadne zmenila. Z toho sa dá usudzovať, že sa rovnako sa zmenila situácia aj v nútenej prostitúcií a obchode so ženami. Z toho vidno aké "dynamické" toto hospodárske odvetvie je.

4 FAKTY - AKO?

4.1

Dohodnutie kontaktu v cudzine

Súčasťou dohody je takmer vždy vopred stanovená finančná odmena pre dodávateľa "tovaru". Organizátormi tejto trestnej činnosti sú hlavne zahraničné skupiny, zložené prevažne z občanov bývalej Juhoslávie, Nemcov, Rusov, Ukrajincov, Albáncov, Talianov a Poliakov. Stúpa aj podiel Slovákov hľadajúcich odbytie pre slovenské ženy. Je skôr pravidlom ako výnimkou, že prvý kontakt sprostredkuje niekto, koho žena dobre pozná, dokonca niekto z rodiny. O to fažie je potom pre ženu vrátiť sa domov. Sú časté prípady, že je k prostitúciu nútene vyhľadávaním sa, že rodine ukážu kompromitujúce fotografie alebo video, ktoré sa urobia počas prvých znásilnení. Taktô vydieraná žena, ktorá si uvedomuje možnosť kontaktu obchodníkov s jej rodinou, je ešte menej ochotná svedčiť proti obchodníkom.

4.2 Získanie vhodného objektu

Prvým krokom býva prieskum trhu. Ak sa dievčatá a ženy získavajú podvodom, k prvemu kontaktu sú často využívané inzeráty alebo rôzne sprostredkovateľské agentúry, napríklad cestovné kancelárie, a tiež kancelárie hľadajúce pomoc pre starých ľudí, ponúkajúce dobre platenú prácu "pomocníčok" v domácnosti, a -pariek, modeliek. Taktiež sa objavujú falošné oznamovacie inzeráty, ponúkajúce šťastnú budúkosť so serióznymi mužmi z Nemecka, Francúzska, Kanady či USA a sprostredkovujúce cestu do zahraničia - samozrejme jednosmernú. Listy a fotografie dievčat môžu slúžiť aj ako možný typ k únosom. Stáva sa totiž aj to, že dievčatá sú bez akéhokoľvek predchádzajúceho kontaktu násilne unesené a dopravené do zahraničia. Existujú však aj dievčatá, ktoré sú vtipované a kontaktované

a s ich súhlasom vyvezené, aby v zahraničí vykonávali prostitúciu.

Nezanedbateľnou zložkou úspešnej práce takejto obchodníckej siete je aj korupcia - od miestnych úradníkov až po najvyššieho miesta štátnej správy či polície. Práca získaná týmto spôsobom je vždy spojená so značným rizikom. Typickým príkladom sú napr. krajiny Ázie, kde zisky z prostitúcie prispievajú k hrubému domácomu produktu, a sú známe prípady priamej účasti štátnych úradníkov na obchode so ženami.

4.3 Transport

Na presun "tovaru" prichádza do úvahy niekoľko možností:

- žena odchádza do zahraničia dobrovoľne za účelom vykonávania prostitúcie a má platné cestovné doklady,
- žena odchádza do zahraničia dobrovoľne, má platné cestovné doklady, ale nie je jej známy pravý účel cesty,
- žena je do zahraničia dopravená proti svojej vôle a má falošné cestovné doklady, alebo prechádza tzv. zelenou hranicou alebo je pašovaná v úkryte motorového vozidla.

V krajine určenia ženu prevezme ďalší človek, odvezie ju na konkrétné miesto, prípadne ju predá ďalej.

4.4 Príprava ženy na výkon prostitúcie

Prebieha už mimo územia SR. Ženám sú odobraté cestovné doklady a je im znemožnený voľný pohyb. Negatívnu úlohu zohráva aj neznosť cudzích jazykov. Žene, ktoré bola dopredú

vyplatená záloha (pôžička na cestovné, alebo únoscovia predstierajú, že potrebovali peniaze na pracovné povolenie, víza a pod.), je oznamené, že túto čiastku si musí odpracovať. Potom jej ale účtuju obrovské nájomné, stravné, atď. Sú prípady, že dlh napriek 10 - 16 hodinovej práci stále rastie. Pracovné podmienky diktuje majiteľ. Ak žena musí byť k prostitúcii nútenej násilím, používa sa na začiatku na oslabenie jej vôle bitka, držanie o hlade a smáde, znásilňovanie, alkohol a drogy.

Zástupkyňa bulharskej pobočky mimovládnej organizácie La Strada, Nadežda Stojceva, opísala situáciu predaných žien ich slovami: "Sú držané v totálnej izolácii, zavreté v miestnosti a dostávajú len najnutnejšie jedlo a nápoje. Pokusy o útek sú kruto trestané a smrť ženy pre jej majiteľov neznamená nič. Naopak to, že ženy medzi sebou vidia kruté tresty a vedia o smrti kolegýň, ich robí poslušnejšími. Sú znásilňované, často celými skupinami a tak vela a tak dlho, až si pripadajú také špinavé a bezvýznamné, že už poslúchajú. Tolkokrát boli bité a ocitli sa na hrane života a smrti, že už sú ochotné robiť čokoľvek, len aby prežili. Majú ľažké fyzické poškodenia a psychické traumy na zvyšok života a zničené zdravie - najmä reprodukčné. Trpia najťažšimi formami post-traumatických stavov, neschopnosťou nadväzovať spoločenské kontakty, stratou vlastnej hodnoty, zmyslu života, viery v budúcnosť. Majú strach, pocit viny, hanby a beznádeje. Pozoruhodné je, že vrátiť sa domov, považujú ženy za rovnako ľažké, ako ostat' uvážnené v rukách obchodníkov. Je to veľmi riskantné, pretože obchodníci sú nemilosrdní a neváhajú zabíť. Ako sme už povedali, smrť ženy pre nich nič neznamená."

"Mal by niekto existovať, kto vám pomôže, odvedie vás na bezpečné miesto, dá vám poriadne šaty, dá vám jest, nechá vás spať a vyzdraviť a dá vám

... psychickú podporu," povedala jedna z bulharských obetí.

Resocializácia týchto žien a dievčat je nesmiernie ťažká, spojená s rôznymi prekážkami. A nezodpovedaná ostáva otázka: Ako sociálne re-integrovať tú, ktorá si na tento kriminálny spôsob života už zvykla? Pretože sú aj také skúsenosti.

5 ČO JE TO OBCHOD SO ŽENAMI?

Ako sme už ukázali, masové, systematické a hlavne narastajúce presúvanie žien z chudobnejších oblastí sveta do priemyselných krajín Západu, ale aj Japonska a arabských štátov, determinované rôznymi dôvodmi, prináša celú splet následných problémov a stretáva sa s rôznymi odozvami tej - ktorej konkrétnej krajiny.

Už v rozdielnych definíciah obchodu so ženami sa odzrkadluje rozdielny postoj jednotlivých krajín a z neho vyplývajúce konkrétné opatrenia v boji proti obchodníkom a v postupe voči obetiam obchodu. V konečnom dôsledku je každá krajina charakteristická predovšetkým svojou vnútornou legislatívou.

Navyše, práve v tejto definícii sa často prejavujú rozdielne záujmy štátnych orgánov a mimovládnych organizácií - a to najmä ak ide o opatrenia, nariadenia a zákony v rámci prevencie a boja proti obchodu. Ukazuje sa, že pre štátne orgány je prvoradá vnútorná bezpečnosť štátu a až na druhom mieste je boj proti medzinárodnému organizovanému zločinu. Naopak - mimovládne organizácie sledujú porušovanie ľudských práv a pozerajú sa na situáciu z pohľadu obetí, tak, aby sa im dostalo účinnej pomoci, aby sa minimalizovalo ich následné obviňovanie, a aby sa predišlo situáciám, ktoré ženy vydávajú napospas obchodníkom. Podľa uhla pohľadu možno problémy spojené s obchodom so ženami členiť na niekoľko skupín.

5.1 Pohľad morálny:

Verejnosc' vidí prostitúciu a obchod so ženami ako aj celý sex-priemysel ako spoločenské zlo a chce ho kontrolovať

a trestať, najlepšie však úplne vykynožiť.

Z histórie vieme, že podobný postoj spoločnosti je večný, rovnako ako je večná prostitúcia, pretože jej dôvody sú ekonomickej, politicko-mocenské a rodovo podmienené (ako ukázali rodové štúdie). Postavenie prostitúcie mimo zákona má za následok, že ženy súce pracujú aj dalej, avšak tie, ktoré sú na túto prácu odkázané, už spoločnosť vníma ako páchateľky trestného činu. Tento postoj následne preváži nad eventuálnou snahou spoločnosti vidieť ozajstné príčiny ich spôsobu života a venovať sa programom na ich resocializáciu.

5.2 Pohľad kriminálny:

Zvýšený trestný postih má často najzávažnejší dopad nie na obchodníkov, ale práve na ženy samé, pretože trestá nielen za prostitúciu, ale aj za nelegálnu migráciu.

Keď si uvedomíme, že organizované medzinárodné siete obchodu so ženami sa vo veľkej miere prekrývajú s obchodom s drogami, kradnutými autami a obchodom so zbraňami, je takmer nepochopiteľné, že pri raziach sa polícia snaží ženy (bez víza, bez pasu, bez pracovného povolenia) čím skôr vyhostiť z krajiny. Zbavuje sa tak svedkýň, ktoré by (za istých okolností) účinne mohli ako jediné pomôcť pri potrestaní skutočných páchateľov a pomôcť tak rozrušiť ich pevné a dobre organizované prepojenia.

Prečo je tak málo zažalovaných obchodníkov so ženami? A prečo je ich také mizívé promile následne odsúdených? Ženy vedia, že by v prípade trestného oznámenia riskovali život svoj, ako aj život svojich príbuzných. Zákon ich nechráni pred organizovaným zločinom a zatiaľ im vo väčšine krajín - aj ako svedkyniam - hrozí vyhostenie. Obete sú bohužiaľ tiež často samé porušovateľkami zákona

- napríklad ak ide o výkon zakázanej prostitúcie, falšovanie dokladov, porušenie cudzineckého zákona a iné. Navyše - obete majú narušenú dôveru v zákon a v políciu, sú traumatizované, nerozumejú jazyku a neorientujú sa v zákonoch.

5.3 Pohľad migračný:

Viedie k reštrikciám typu obmedzenie cestovania, kontrola zmiešaných manželstiev a podobne a odzrkadluje záujmy štátu chrániť sa pred nechcenými pristávajúcimi.

V konečnom dôsledku sa týmito opatreniami migrácií žien nezabráni (neodchádzajú predsa zo svojej krajiny preto, že do inej krajiny sa dá ľahko a dobre dostať) ale napäť, suma, ktorú musia zaplatiť za cestu a eventuálne falošné dokumenty (víza, pasy, pracovné povolenia), či za finančné manželstvo sa niekolkonásobne zvýši. A tieto ženy sú potom ešte viac závislé od vôle obchodníkov. Rakúska mimovládna organizácia LEFO zaznamenala nespočetné prípady žien z Dominikánskej republiky, ktoré v snahe zohnat prácu v Európe a postarať sa tak o rodinu (často samoživiteľky veľkej rodiny s deťmi a starými ľuďmi), dali hypotéku na rodičovský dom, aby mali na cestu. Odhadanie takýchto žien (až na výnimky) zarobiť peniaze v akýchkoľvek podmienkach je potom na úrovni pudu sebazáchravy. O čo faží prístup do krajiny snov, o to horšia situácia migrantiek.

5.4 Pohľad ľudsko-právny

Ponúka dva spôsoby prístupu:

- aboličný (odstraňovaci), ktorý vníma prostitúciu ako porušenie ľudských práv a chce ju preto zakázať, prostitútky vníma ako obete, ktoré je treba zachrániť pred pasámkami a obchodníkmi so ženami a ktoré neprípúšťa, že časť prostitútiek pracuje dobrovoľne a nezávisle,

- podporný, podľa ktorého prostitúcia neporušuje ženské ľudské práva, ale je prácou (pričom berie do úvahy možnosť, že ženy sa môžu slobodne rozhodnúť pre prácu prostitútky). Vidí však podmienky, v ktorých prostitútky musia žiť (násilie, podvod, vydieranie vnucovaným zadlžovaním, obmedzenie slobody pohybu, vyhľážanie sa, ...) ako porušovanie ľudských práv.

Tieto aspekty sú v jednotlivých krajinách vnímané rôzne a to v závislosti od náboženstva, medzinárodného kontextu a vzájomných vzťahov krajín. Vcelku sa však dá hovoriť o historickej neúspešnosti aboličného prístupu a z toho vyplývajúcej nutnosti venovať viac pozornosti druhému - podpornému prístupu.

Podporný prístup predpokladá, že keď sa prostitúcia dekriminalizuje a bude akceptovaná ako legítimný zdroj príjmov, prostitútkam sa poskytnú sociálne a pracovné práva a výhody, tak násilie, vykoristovanie a zneužívanie začne ustupovať.

Naviac, kompetentné orgány budú môcť priať efektívne opatrenia pre boj proti obchodu so ženami. Je jednoznačné, že podporný prístup daleko viac rešpektuje slobodu volby.

5.5 Pohľad verejného poriadku a zdravia:

Viedie k zavádzaniu povinných lekárskych kontrol a (podľa Ms. Wijers z Foundation Against Trafficking in Women) je v pozadí všetkých zákonov týkajúcich sa žien v prostitúciu.

Zdravotné prehliadky patria k najpopulárnejším opatreniam a napríklad v Rakúsku musia mať prostitútky záznam

o nich v osobitnom preukaze. Zástancovia povinných prehliadiok si pochvaľujú, že toto opatrenie okrem pravidelnej možnosti kontaktovať prostitútky je aj pomocou k rozoznaniu a eliminovaniu detskej prostitúcie a ako také ho možno len uvítať.

Na druhej strane však povinné zdravotné prehliadky vedú zase len k zhoršeniu pracovných podmienok prostitútok, pretože nútia prostitútky k získavaniu ďalších falošných dokladov a tým aj väčšej závislosti na pasánoch a obchodníkoch.

Navyše množstvo výskumov⁴ dokazuje, že medzi prostitúciu a sexuálne prenosnými chorobami vrátane HIV/AIDS neexistuje nijaká súvislosť. Napr. v Hamburgu po tomto zistení zrušili povinné prehliadky a bola zriadená Centrálna poradňa pre preventiu pohlavných ochorení, ktorá kontaktuje prostitútky na báze dobrovoľnosti.

5.6 Pohľad pracovný:

Obchodovanie je výsledkom slabej právnej a sociálnej pozície žien - ako žien, ako pracovníčok, ako migrantiek. Zdôrazňuje potrebu vytvárania pracovných príležitostí, a pracovného práva ako je penzia, štátne príspevky, a podobne.

Takéto snahy však narážajú na migračnú politiku jednotlivých cieľových štátov a sú často sprevádzané aj poukazom oficiálnych miest na vlastnú nezamestnanosť. Žiaľ, v krajinách pôvodu je známym dôvodom proti dobrej sociálnej politike práve chudoba krajiny, nedostatok demokracie a (s tým súvisiace) minimálne spoločenské povedomie o problematike žien.

6 DEFINÍCIE

Pre porovnanie rôznych definícii "obchodu s ľudmi" popíšeme tri (dostatočne odlišné), ako ich analyzovali pre nás spoločný projekt "AdvoCats" kolegyne z Amnesty for Women, Hamburg.

6.1 definícia Rady Európy:

"Pod pojmom obchodovania s ľudmi sa rozumie akékoľvek konanie, ktoré zo zistených dôvodov napomáha vstupu osôb na územie členského štátu EU, ich prejazdu týmto územím, ich ubytovaniu na tomto území či jeho opustení týmito osobami, s výhľadom na ich sexuálne zneužívanie, pričom je použitý nátlak, najmä násilie či zastrašovanie, úmyselné uvádzanie do omylu, či dôjde k zneužitiu právomoci alebo iným formám nátlaku takého charakteru, že daná osoba nemá inú skutočnú a priateľnú možnosť, ako že sa nátlaku či zneužitiu podvolí."

Hrubo vyznačená pasáž je jadrom tejto definície. Prezrádza, že bola sformulovaná za účelom ochrany EU pred nežiadoucou migráciou. Podľa tejto definície sa jedná o obchod so ženami len vtedy, ak boli prekročené hranice EU, pričom takáto definícia môže slúžiť EU aj na legitimizáciu zavedenia opatrení proti akémukoľvek ilegálnemu prekročeniu hraníc - nielen za účelom obchodu so ženami. Takýmito opatreniami môžu byť rôzne reštrikcie voči cudzincom, napríklad že sa sprísnia hraničné kontroly a vízové predpisy s poukazom na fakt, že obmedzením legálnych možností prekročenia hranice sa dá bojovať proti obchodu so ženami. Presný opak je pravdou - čím reštriktívnejšia je vnútorná politika voči cudzincom, tým je nebezpečie obchodu so ženami väčšie.

Ako sme už povedali, ženy necestujú donejakej krajiny preto, že je to legálne a jednoduché. Naopak, napriek tomu, že

do krajiny sa dá dostať len ilegálne a veľmi ťažko, slubujú si od pobytu v tejto krajine zlepšenie svojej ekonomickej a sociálnej situácie. A pre svoj sen o lepšej budúcnosti sú ochotné obetovať a riskovať všetko.

6.2 Definícia podľa GATTW:

GAATW (Global Alliance against Trafficking in Women = Globálne spojenecstvo proti obchodu so ženami). Treba spomenúť, že existujú aj mimovládne organizácie, ktoré sú "pro-vládne" či vládami podporované inštitúcie (IOM, Coalition Against Trafficking in Women, Network North, MAPP, Equality Now a ďalšie, známe v expertnej oblasti aj pod spoločným označením abolishers - odstraňovači) je zoskupením viacerých mimovládnych organizácií, ktoré bojujú o uznanie prostitúcie ako druhu práce. Konajú s presvedčením, že ak sa obetiam prizná viac práv, zvýši sa tým operatívnosť v boji proti obchodu so ženami. V tomto ohľade patrí GAATW k hnutiu Pro-Sex-Workers-Rights (Za práva sexuálnych pracovníčok/ov). Organizácií tohto typu poznáme viac, napríklad Foundation Against Trafficking in Women - STV (Nadácia proti obchodu so ženami).

Ako sme už povedali, stredom záujmu mimovládnych organizácií je človek a jeho ľudské práva. Je preto typické, že mimovládna definícia obchodu s osobami si bude všímať všetky formy situácie predaných ľudí a že obchod nazýva otroctvom.

"Obchod s osobami: je každé konanie za použitia násilia, hrozby násilím, zneužitia moci, ztrosčenia pre dlhy, oklamania alebo iných foriem donútenia, ktoré súvisia so získavaním alebo naverbovaním alebo prepravou osoby k pracovným účelom alebo na výkon služieb bez ohľadu na to, či sú prekračované štátne hranice alebo nie. Nútená práca a praktiky podobné otroctvu: sú vykorisťovanie práce alebo služieb inej osoby , alebo prisvojenie si /

využitie právnej alebo telesnej identity inej osoby za použitia násilia, hrozby násilím, zneužitie a moci, ztrosčenia za dlhy, oklamania alebo inej formy donútenia."

Táto definícia vychádza z toho, že prostitúcia je povolanie, teda forma práce. Definícia objasňuje vzťah medzi obchodom so ženami a prostitúciou. Ukazuje, že ženy môžu byť predané za iným účelom ako je prostitúcia, napr. ako pomocníčky do domácnosti alebo za účelom nútenejho sobáša. Taktiež ukazuje to, že sa môžu dobrovoľne rozhodnúť pracovať ako prostitútky, pravda za iných podmienok ako sú tie otrocké, v ktorých sa nakoniec ocitnú, v situácii ktorú nemôžu nijako kontrolovať. Aj tieto ženy teda následne môžu byť obetami, ak sú k prostitúcii prinútené.

Na druhej strane definícia priznáva, že existujú aj migrantky, ktoré sa rozhodnú dobrovoľne pre podmienky, ktoré tu našli a prichádzajú stále a znova. Tieto ženy podľa definície nie sú nutne obetami obchodu so ženami.

6.3 Definícia LEFO:

Definícia LEFO (Lateinamerikanische exilierte Frauen in Österreich - Latinskoamerické ženy v exile v Rakúsku), je zaujímavá práve preto, že na rozdiel od dvoch predchádzajúcich vychádza z praktických skúseností migrantiek: "Obchodovanie s ľudmi je len jedna z foriem zneužívania migrujúcich žien - ide o zneužívanie v procese migrácie, pričom sa zneužíva zložitá situácia žien, v ktorej sa ocitnú (v dôsledku ekonomickeho tlaku a reštrikčných cudzineckých zákonov) a dopytu zo strany mužov na Západe. O obchodovaní so ženami hovoríme vtedy, ak ženy migrujú v dôsledku podvodu a nereálnych sľubov daných sprostredkovateľom, výrazne sa zadĺžia a v dôsledku toho sa ocitnú v cieľovej krajine v núdzovej situácii, ak sú následne nútené - vzhľadom na túto

situáciu - v cieľovej krajine vykonávať prácu a poskytovať služby proti svojej vôle, ak sú uvedené do pracovných vzťahov s charakterom zneužívania a otroctva, alebo sú zo strany manželov, zamestnávateľov alebo iných osôb zbavené sexuálnej integrity alebo iných osobných slobôd."

Aj keď táto definícia nepoužíva terminológiu ľudských práv a dá sa s ňou preto len ľahko operovať v politickom a medzinárodnom kontexte, je príkladom prístupu mimovládnej organizácie. LEFO z dlhorejnej praxe veľmi dobre pozná osudy a situáciu žien migrujúcich do Európy z Latinskej Ameriky. Preto aj iná časť definície, ktorá hovorí o príčinách migrácie žien, je veľmi presná, keď konštatuje: "Fenomén obchodu so ženami predstavuje formu vykorisťovania žien, ktoré z dôvodov bezprávia, oslabenej a citlivej situácie počas migrácie obzvlášť často postihuje práve migrantky."

Tento aspekt si nevšíma napr. ani definícia GAATW.

7 PRÁVNA SITUÁCIA NA SLOVENSKU

Komisia OSN pre postavenie žien vyzvala na svojom zasadnutí v roku 1998 vlády jednotlivých štátov, aby: "... trestne stíhali obchod so ženami a dievčatami vo všetkých jeho formách, súdili a trestali všetky osoby zainteresované na tomto obchode, vrátane sprostredkovateľov bez ohľadu na to, či spáchali trestný čin vo svojej vlastnej alebo cudzej krajine, a aby zabezpečili, aby neboli trestané obete takýchto praktík ale naopak, aby boli trestne postihované osoby, ktoré ako vykonavatelia štátnej moci (najčastejšie policiajné orgány) preukázateľne sexuálne zneužívajú obete obchodu so ženami."

Obchod so ženami v postkomunistických krajinách nás stavia pred vážne problémy. Sociálny, a ani zdravotný systém neposkytuje potrebnú pomoc. Cudzinci, žijúci v týchto krajinách nelegálne, nemajú nárok na zdravotnú ani psychologickú pomoc a často sú nakoniec deportovaní. V Slovenskej republike - napríklad - neexistuje žiadna predstava o tom, ako pristupovať k obetiam obchodu so ženami od momentu, keď sa o nich polícia dozvie. Často sú vyhostené hned po tom, ako ich objavia, pretože nemajú povolenie k pobytu. Tieto ženy sú však dôležitými svedkyňami veľmi závažných trestných činov, ktoré pri takomto postupe zostávajú v podstate nevyšetriteľné. Nie je však dôležité len potrestanie páchateľov trestného činu - obchodovania so ženami a ochrana samotných obetí. Netreba zabúdať na prevenciu a v jej rámci sa treba zameriať hlavne na poskytovanie informácií o živote v krajinách, do ktorých sa ženy obvykle chcú dosťať, ako aj na celkové posilnenie sociálneho a ekonomického postavenia žien. Boj proti obchodu so ženami si vyžaduje integrovaný prístup.

7.1 Organizovaný zločin

S výrazným nárastom organizovanej kriminality na Slovensku po roku 1989 sa štát pokúsil vyrovnať priatím zákona č. 249/1994 Z.z. o boji proti legalizácii príjmov z najzávažnejších, najmä organizovaných foriem trestnej činnosti.

Účelom tohto zákona bolo vytvoriť súbor osobitných právnych prostriedkov na predchádzanie, odhaľovanie a postihovanie konaní právnických a fyzických osôb, cieľom ktorých je legalizácia príjmov z organizovaných foriem trestnej činnosti. Do kategórie trestnej činnosti páchanej organizovanou skupinou je tiež zaradený trestný čin obchodovania so ženami. Vzhľadom na vysokú latentnosť trestných činov súvisiacich s obchodovaním so ženami, nepatrí zatiaľ táto oblasť medzi priority boja s organizovanou kriminalitou.

7.2 Legislatívna úprava prostitúcie

Prostitúcia nie je v SR povolená, ale ani výslovne zakázaná. Nepovažuje sa za trestný čin, v niektorých prípadoch však môže byť posudzovaná ako priestupok podľa zák. č. 372/1990 Zb. o priestupkoch, najčastejšie ako priestupok proti verejnemu poriadku - vzbudzovanie verejného pohoršenia. V roku 1993 bol ministerstvom vnútra vypracovaný návrh zákona o regulovaní prostitúcie. Predkladateľ vychádzal zo skutočnosti, že prostitúcia je v spoločnosti nežiadúcim javom, nie je však možné účinne ho eliminovať normatívnym aktom. Rozhodol sa preto pre právnu reguláciu prostitúcie, ktorá by mala zabezpečiť ochranu verejnosti pred jej sprievodnými javmi. Navrhované riešenie volilo cestu samostatného zákona a nie formu čiastkových noviel existujúcich právnych predpisov. Jedným z cieľov tohto zákona

malo byť obmedzenie rizika šírenia pohlavných chorôb. Predložený návrh bol v tomto znení vládou SR zamietnutý. Prijatie takéhoto zákona sa všeobecne považuje za mimoriadne žiaduce a teda existuje predpoklad, že bude znova vypracovaný podľa najnovších poznatkov, a následne bude vládou opäť zaradený do legislatívneho procesu. Skúsenosti z ostatných krajín - ktoré sa táto publikácia snaží sumarizovať - ukazujú, že nestáči len sústredie prostítúty do kontrolovaných zariadení, ako to žiadal tento pôvodný návrh zákona. Toto samé o sebe nevyrieši problémy spojené s prostitúciou, neodvráti hrozbu obchodu so ženami a nijako neprispeje k boju s medzinárodným organizovaným zločinom.

7.3 Cudzinecké právo

Postavenie cudzincov na Slovensku upravuje zákon č. 73/1995 Z.z. o pobytu cudzincov na území Slovenskej republiky. V zmysle ustanovenia § 3 môže cudzinec vstúpiť na územie Slovenskej republiky a zdržiavať sa na ňom len s platným cestovným dokladom opatreným vízom, ak medzinárodná zmluva neustanovuje inak. Pri vstupe alebo vycestovaní smie prekročiť štátu hranicu Slovenskej republiky len na hraničných prechodoch určených na medzinárodný cestovný styk.

Bezvízový režim Slovenskej republiky je tvorený systémom medzinárodných zmlúv, ktoré upravujú vstup, pobyt a vycestovanie štátnych príslušníkov zmluvných strán na taxatívne stanovené cestovné doklady bez povinnosti žiadať o udelenie víz zmluvných strán. Dôvod pobytu cudzincu pri bezvízovom styku sa vzťahuje väčšinou na aktívny cestovný ruch, tiež však na služobné a obchodné cesty.

7.4 Vyhostenie cudzincov

Slovenský právny poriadok pozná dva druhy vyhostenia, a to vyhostenie podľa Trestného zákona a vyhostenie podľa Zákona o pobytu cudzincov na území Slovenskej republiky.

Vyhostenie podľa Trestného zákona je chápane ako jeden z možných druhov trestu, ktorý možno uložiť páchateľovi trestného činu. Sleduje sa ním predovšetkým záujem spoločnosti zabrániť obžalovanému cudzincovi v páchaní ďalšej závažnej trestnej činnosti.

Vyhostenie podľa Zákona o pobytu cudzincov na území Slovenskej republiky možno uplatniť voči cudzincovi vtedy, ak neoprávnene vstúpi na územie Slovenskej republiky, alebo ak sa neoprávnene zdržiava na území Slovenskej republiky.

Z pohľadu objasňovania trestných činov obchodovania so ženami takáto právna úprava komplikuje možnosť žien - cudzinek, ktoré sa na území Slovenskej republiky zdržiaval neoprávnene, vystúpať v prípadnom trestnom konaní ako poškodená, resp. svedok. Bolo by preto žiaduce upraviť zákonom inštítúciu dočasného pobytu za účelom svedčenia v trestnom konaní na dobu trestného konania.

7.5 Utečenecké právo

Podrobnejšiu úpravu tejto problematiky obsahuje zákon č. 283/1995 Z.z. o utečencoch. Účelom tohto zákona je upraviť postup štátnych orgánov v konaní o priznanie postavenia utečenca v Slovenskej republike a ustanoviť práva a povinnosti cudzincov, ktorí požiadali o priznanie postavenia utečenca.

Konanie o priznaní postavenia utečenca (ďalej len "azylové konanie") je

dvojstupňové správne (administratívne) konanie, ktoré sa riadi zákonom o utečencoch, ako aj všeobecnými predpismi upravujúcimi správne konanie. Rozhodnutie vydané v správnom konaní je možné preskúmať v konaní pred súdom.

Cudzinec, ktorému sa priznalo postavenie utečenca, získa povolenie na trvalý pobyt a príslušný policiálny útvar mu vydá preukaz potvrdzujúci túto skutočnosť s údajmi o jeho totožnosti označením "utečenec". Povolením trvalého pobytu sa postavenie utečenca stáva - pokiaľ ide o práva a povinnosti - podobným ako postavenie občana Slovenskej republiky, s výnimkou volebného práva a služby v ozbrojených silách. Po uplynutí piatich rokov môže požiadať o udelenie štátneho občianstva Slovenskej republiky.

Ústredným orgánom štátnej správy, zodpovedným za azylové konanie, je Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky, ktoré 1. 11. 1993 zriadilo Migráčny úrad SR. Integráciu utečenca do spoločnosti napomáhajú popri Migráčnom úrade SR aj mimovládne organizácie, pôsobiace v tejto oblasti a UNHCR.

7.6 Sociálne zabezpečenie

Paragraf 20 zákona č. 283/95 Zb. o utečencoch ustanovuje, že na poskytovanie dávok sociálneho zabezpečenia utečencom žijúcim na území Slovenskej republiky sa vzťahuje osobitný predpis, ktorým je Zákon č. 100/88 Z.z. o sociálном zabezpečení v znení neskorších predpisov. Rozhodujúcim pre nárok na nemocenské a dôchodkové zabezpečenie je vznik a trvanie pracovného pomeru. Zdravotné poistenie hradí za utečencov štát, tak ako za ostatné osobitné skupiny, akými sú napríklad študenti, dôchodcovia, pokiaľ utečenci nie sú v pracovnom pomere. Pre vznik nároku na nemocenské a dôchodkové zabezpečenie pre cudzincov, pokiaľ majú priznaný štatút

krátkodobého, príp. dlhodobého pobytu, je rozhodujúci vznik a trvanie pracovného pomeru. Pokiaľ je cudzinec zamestnaný, zamestnávateľ platí jeho zdravotné poistenie, pokiaľ je cudzincovi priznaný status študenta, platí zaňho zdravotné poistenie násť štát, pokiaľ medzinárodná zmluva nestanovuje inak. Pokiaľ cudzinec podniká na území Slovenskej republiky v rámci platných právnych predpisov, platí si zdravotné poistenie ako podnikateľ.

7.7 Trestný zákon

Trestný zákon č. 140/1961 Zb. v znení neskorších predpisov platný v SR obsahuje dve skutkové podstaty dotýkajúce sa priamo problému obchodovania so ženami. Ide o § 246 "Obchodovanie so ženami" a § 204 "Kupliarstvo". Okrem týchto dvoch trestných činov je však možné konanie pri obchodovaní so ženami kvalifikovať ako konanie napĺňajúce skutkové podstaty ďalších trestných činov definovaných v Trestnom zákone, a to:

§ 205 Ohrozovanie mravnosti

§ 226 Ohrozovanie pohlavnou chorobou

§ 217 Ohrozovanie mravnej výchovy mládeže

§ 231 Obmedzovanie osobnej slobody

§ 232 Pozbavenie osobnej slobody

§ 233 Zavlečenie do cudziny

§ 242 Pohlavné zneužívanie

§ 241 Znásilnenie

§ 235 Vydieranie

§ 234 Lúpež

(Bližšie k jednotlivým zákonom v závere publikácie)

7.8 Obchodovanie so ženami - § 246

(1) Kto do cudziny zláka, najme alebo prepraví ženu v úmysle, aby sa tam použila na pohlavný styk s iným, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.

(2) Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchateľ potrestá,

- a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 ako člen organizovanej skupiny,
- b) ak spácha taký čin na žene mladšej ako osemnásť rokov, alebo
- c) ak spácha taký čin v úmysle, aby žena bola použitá na prostitúciu.

Týmto ustanovením bola vykonaná Medzinárodná dohoda o potlačovaní a zrušení obchodu s ľudmi a vykorisťovania prostitúcie iného z roku 1949, ku ktorej vtedajšie Československo pristúpilo dňa 14. 3. 1958.

Objektom trestného činu podľa § 246 Trestného zákona sú morálne zásady, s ktorými je obchodovanie so ženami v príkrom rozpore. Dôvodom ochrany je aj ohrozovanie slobodného rozhodovania ženy v sexuálnej oblasti, prípadne ochrana jej osobnej slobody. Konanie spočíva v zlákaní, najatí alebo dopravení ženy do cudziny, pričom k naplneniu skutkovej podstaty nie je nutné použitie násilia, pretože žena je často zlákaná vidinou ľahkého a pohodlného života v zahraničí, spojeného s relativne veľkým zárobkom. Táto skutková podstata sa však nevzťahuje na cudzích štátových príslušníkov, ktorí pod sľubom manželstva zlákajú ženy do cudziny. Taktiež nepostihuje majiteľov sobášnych kancelárií, ktorí tieto manželstvá sprostredkovávajú. Zlákaním sa rozumie získanie ženy rôznymi

sľubmi, peniazmi a pod. Najmä sú chápate uzatvorenie akejkoľvek zmluvy, ktorej obsahom je odchod ženy do cudziny. Páchateľ musí konať s úmyslom využitia ženy na pohlavný styk, pričom tento úmysel nemusí byť v predmetnej zmluve výslovne vyjadrený. Ide napríklad o zmluvy na prácu barmanky, tančnice a podobne. Nezáleží na tom, či je táto zmluva podľa práva, na základe ktorého sa uzavárala, platná alebo neplatná. Dopravením sa potom rozumie samotné premiestnenie ženy do cudziny. Čin je dokonaný, keď je žena dopravená za hranice štátu. Nie je však nutné, aby bola dopravená do miesta určenia. K trestnosti daného činu je požadovaný úmysel použiť ženu na pohlavný styk. Nemusí ísť o pohlavný styk za úplatu spojený so striedením partnerov. Tieto okolnosti však podmieňujú použitie vyšej trestnej sadzby.

Ženou mladšou ako osemnásť rokov je žena až do dňa predchádzajúceho dňu jej osemnástich narodení. Nie je potrebné, aby páchateľ poznal skutočný vek poškodenej, stačí, že so zreteľom na okolnosti a svoje osobné pomery o uvedenom veku vedieť mal a mohol. Pri tomto trestnom čine prichádza do úvahy jednočinný súbeh s trestnými činmi nedovoleného prekročenia hranice, obchodovania s deťmi a zavlečenia do cudziny.

7.9 Kupliarstvo - § 204

(1) Kto iného zjedná, pohnie alebo zvedie na vykonávanie prostitúcie, alebo kto koristí z prostitúcie vykonávanej iným, potrestá sa odňatím slobody až na tri roky.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchateľ potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 použitím násilia, hrozobou násilia alebo hrozobou inej väznej ujmy alebo zneužitím tiesne alebo závislosti iného.

- (3) Odňatím slobody na dva roky až osiem rokov sa páchateľ potrestá,
- ak získa činom uvedeným v odseku 1 alebo 2 značný prospech,
 - ak spácha taký čin ako člen organizovanej skupiny,
 - ak spácha taký čin na osobu mladšej ako osemnásť rokov, alebo
 - ak spácha taký čin v cudzine.
- (4) Odňatím slobody na päť až dvanásť rokov sa páchateľ potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 a 2
- na osobu mladšej ako pätnásť rokov, alebo
 - v spojení s organizovanou skupinou pôsobiacou vo viacerých štátoch.

Skutková podstata tohto trestného činu nepostihuje poskytovanie prostitúcie ako takej, ale postihuje konanie osôb, ktoré sa na činnosti prostitútky rôznym spôsobom zúčastňujú, alebo z nej koristia (osoby, ktoré strážia autá zákazníkov, požičiavajú byty na výkon prostitúcie). Ustanovenie § 204 Trestného zákona teda postihuje dva druhy konania spočívajúce bud v zjednaní a zvedení iného na vykonávanie prostitúcie, alebo v koristení z prostitúcie vykonávanej iným.

Pod prostitúciou sa v tomto ustanovení rozumie pohlavný styk vykonávaný za úplatu, pričom ide o akékoľvek spojenie pohlavných orgánov, ale aj o orálny alebo análny sex. Zjednaním sa myslí uzavretie zmluvy alebo dohody - a to i konkludentne - ktorej obsahom je prevádzkanie prostitúcie. Musí tu teda existovať súhlas oboch zúčastnených strán. Pod pojmom "pohne iného na vykonanie prostitúcie"

rozumie Trestný zákon využitie páchateľovo vplyvu na osobu, ktorá má prostítuciú vykonávať. Zvedením sa chápe úmyselné povzbudenie rozhodnutia, ktoré môže prebiehať napríklad formou prehovárania, či vykreslenia ľahkého zárobku. Do úvahy prichádza aj nepriame zvedenie, pri ktorom páchateľ využije k zvedeniu inú osobu. K dokonaniu tohto trestného činu sa vyžaduje, aby osoba bola k prostítucií skutočne zjednaná, pohnutá alebo zvedená. Koristením z prostitúcie sa potom rozumie získanie akéhokoľvek majetkového prospechu z prostitúcie vykonávanej inou osobou, pričom páchateľ vedomie využíva svoj vzťah k tejto osobe. Ide predovšetkým o pasákov, ochrancov, šoférov alebo osoby, ktoré poskytujú ubytovanie. Trestnosť tohto činu vyžaduje úmyselné zavinenie. Často prebieha v jednočinnom súbehu s trestným činom ohrozovania mrvnej výchovy mládeže.

Z uvedeného vyplýva, že väčšina správania súvisiaceho s obchodovaním so ženami je trestnoprávne postihnutelná na základe platného trestného zákona.

Z nedostatok existujúcej právnej úpravy považujeme pri trestnom číme obchodovania so ženami definíciu skutkovej podstaty, ktorá pre trestný postih tohto činu vyžaduje, aby bola žena za hranicami využívaná na výkon prostitúcie. Bolo by vhodné rozšíriť znenie tejto skutkovej podstaty aj na výkon iných prác a služieb, ako aj o oblast sobašných podvodov. Druhým nedostatom je fakt, že za obchodovanie sa skutok považuje len vtedy, ak pri ňom boli prekročené hranice štátu.

V súvislosti s obchodom so ženami je Slovenská republika definovaná ako krajina pôvodu, tranzitu, ale aj krajina určenia, čo znamená, že obete obchodu so ženami nie sú len Slovenky vyhostené z krajín západnej Európy, ale tiež cudzi-

nky (najčastejšie z Bulharska, Ukrajiny a z bývalých sovietskych pohaltských republík), ktoré boli privezené na Slovensko alebo sú prevážané cez naše územie. Preto nepostačuje iba prijatie opatrení na ochranu slovenských občianok, ale je potrebné chrániť aj cudzinky, ktoré sa aktuálne nachádzajú na území Slovenskej republiky.

Policajný zbor si taktiež z dôvodu, že u nás neexistuje špecifická legislatíva týkajúca sa celej problematiky obchodu so ženami, vypomáha paragrafmi, ktoré sa vzťahujú na trestnú činnosť, ktorá s obchodom so ženami súvisí. Taktô bolo za kupliarstvo, § 204, odsúdených v posledných dvoch rokoch 13 páchateľov.

Prezidium policajného zboru k tomu uvádzia: "Vysoká latentnosť", organizačnosť zo strany páchateľov, ale i utajenie skutku samotnými poškodenými stáhuje proces odhalovania a vyšetrovania tejto trestnej činnosti. Platí to i u svedkov, ktorí súce vyšetrovateľom skutok popísu, no odmiatú k veci vypoedať, prípadne ak vypoedajú, tak často menia bez udania dôvodu svoju výpoved, v ktorej označili konkrétnu osobu ako páchateľa. Dôvodom je obava z pomsty páchateľov, v dôsledku čoho môže časť páchateľov beztrestne pokračovať v protiprávnom konaní. Jednou zo súčasti boja proti tomuto komplexu trestnej činnosti je zatiaľ aspoň realizovanie projektu boja proti sexuálnemu zneužívaniu a využívaniu detí v krajinách strednej a východnej Európy.

Ďalšou z úloh, ktoré vyplynuli z predchádzajúcich interných noriem ako aj z Uznesení vlády SR č. 389/1996 a č. 216/1997 pre Policajný zbor, je úloha vytvárať legislatívne, personálne, organizačné a ďalšie podmienky na postupné zriaďovanie špecializovaných pracovísk kriminálnej polície na úseku trestnej činnosti páchanej

mládežou a na mládeži, za účelom skvalitnenia práce pri predchádzaní a prevencii kriminality mládeže a trestnej činnosti, páchanej na mládeži.

Napriek odôvodňovaniu potreby špecializácie pracovníkov polície na problematiku detí a mládeže (sú tu špecifika vytažovania, vyšetrovania a vypočúvania týchto kategórií s ohľadom na osobitosť ich psychického a fyzického vývoja a tiež z dôvodu, že deti vystupujú mnohokrát aj ako obeť trestnej činnosti dospelých páchateľov) neboli námiety v minulosti akceptované. Až v súčasnom období dochádza v rámci polície k znovuzriadovaniu tejto špecializácie a vytváraniu špecializovaných pracovísk. Policajný zbor sa pri riešení problematiky na úseku mládeže riadi nariadením vydaným v roku 1987, ktoré komplexne rieši problematiku mládeže, ako súčinnostné väzby na ďalšie mimorezortné subjekty podielajúce sa na práci s mládežou. V roku 1998 bola v rámci kriminálnej polície spracovaná inštrukčná videokazeta zameraná na problematiku trestnej činnosti mládeže a na mládeži, ktorú pracovníci používajú pri prednáškovej činnosti.

Z dôvodu zvýšeného výskytu prípadov sexuálneho zneužívania žien a detí na komerčné účely na území Slovenskej republiky, prijala vláda Slovenskej republiky Uznesenie č. 216/1997 k návrhu opatrení na úseku boja proti detskej pornografia a sexuálnemu zneužívaniu žien a detí. Úlohy z predmetných Uznesení plnia ministerstvo vnútra, školstva, zdravotníctva, sociálnych vecí a rodiny. V rámci medzinárodnej spolupráce s policajnými službami iných štátov sa uskutočňujú stretnutia za účelom výmeny získaných poznatkov a skúseností, ako aj informácií o nových trendoch vývoja kriminality a dohodnutia postupov spolupráce pri konkrétnych prípadoch (Spolkový kriminálny úrad SRN, EDOK - rakúska

kriminálna služba, Policajné prezídium ČR, Kriminálna služba maďarskej polície a ďalší.

Ďalšie informácie o ostatných zákonoch a štatistický prehľad o náreste a objasnenosti mrvnostnej kriminality sú uvedené v závere publikácie.

8 PRÍKLADY OPATRENÍ PROTI OBCHODU SO ŽENAMI

V tejto kapitole by sme chceli ukázať zlé a dobré príklady štátnych opatrení (intervencií) a z nich vychádzajúce poučenia.

8.1 Zlé príklady

Pokus zakázať prostitúciu (francúzsky príklad):

Nie je nám známe, že by niekedy a niekde uspeli pokusy o zakázanie prostitúcie. Ako príklad uvedieme situáciu vo Francúzsku, videnú pohľadom ekonómky: "V roku 1945 francúzska politička, paní Marthe Richardsová, požadovala uzavretie všetkých parížskych verejných domov. Tvrdenia, že 178 licencovaných domov, 600 hotelov, v ktorých poskytovali služby prostitútok, 10.000 kupliarov a 6.000 nočných dám "podlamovali parížsku morálku a zdravie". Navyše odhadovala, že užatvorenie verejných domov by znamenalo poskytnutie 6.000 izieb pre študentov a tých, ktorí v dôsledku bombardovania počas vojny stratili svoje domovy. Miestna rada v Paríži, na ktorú zapôsobila jej štatistika, sa rozhodla do troch mesiacov užatvoríť všetky verejné domy. Dôsledky boli prinajmenšom ďalekosiahle a očividne neuspokojivé, pretože nedávno začala prebiehať vo Francúzsku silná kampaň zameraná na obnovenie legality prostitúcie.

Ked bola prostitúcia legálnou poskytovateľom služieb nehrdzilo väzenie alebo platenie pokút. Francúzska vláda sa snažila udržať pohlavné choroby na možnom minime a vyžadovala pravidelné tyždenné lekárské vyšetroenia zamestnankyň spomínaných zariadení. Ked väčšina prostitútok pracovala v "zariadeniach", bolo relatívne jednoduché všetky kontrolovať. Pohlavné choroby boli tak do roku 1947 zriedkavým javom.

Čo sa stalo vo Francúzsku po roku 1947, keď sa prostitúcia stala ilegálnou? Zrušili sa legálne domy na prevádzkanie prostitúcie. Ženy sa museli vyhýbať odhaleniu a uväzneniu - bud svojou "šikovnosťou", alebo uplácaním, ženy väčšinou vyšli do ulíc, niektoré ženy museli byť vonku dlhšie ako predtým, k čomu sa pridávali náklady na "nepohodlie", nefungovala povinná lekárská inšpekcia, klienti si už dlhšie nemohli byť istí zdravotným stavom žien.

Dá sa predpokladať, že keďže informácia o "kvalite" sa stala drahšou, bohatý občan sa stal tým, ktorý bol schopný uhradiť náklady spojené s hľadaním zdravej prostitútky, zatiaľ čo chudobní kontrahovali pohlavnú chorobu. V prípade, že chudobnejší muž kontrahuje pohlavnú chorobu, nie je jediným, ktorý znača náklady s tým spojené. Iné časti spoločnosti musia platiť tiež, pretože pravdepodobne rozšíri svoju chorobu na ostatných.

Zhrnutie - zákaz prostitúcie vo Francúzsku pred 50-timi rokmi spôsobil:

- v priemere pokles "kvality" prostitúcie,
- nárast ceny pre zákazníka,
- rozšírenie pohlavných chorôb medzi priemernou populáciou.

Dnes by sme už netvrdili, že najväčším problémom spojeným s prostitúciou sú pohlavné choroby, najmä ked (ako sme spomenuli vyšie) výsledky ukazujú, že výskyt pohlavných chorôb medzi prostitútkami nie je vyšší, ako u ostatného obyvateľstva.

Dnes by sme ako hlavný nedostatok rozpustenia verejných domov identifikovali zhoršený kontakt s prostitútkami pre sociálne pracovníčky, kurátorky, právničky,

zdravotníčky. Prechod prostitútok do illegality - do tajných a pre eventuálnu pomoc neprístupných zariadení - je v tomto prípade ešte horší ako fakt, že prostitútky vyšli do ulíc, pretože od čias uvedenej francúzskej skúsenosti sa pomoc zmenila na "street work" (pomáhajúce profesie sa vydávajú za prostitútkami do ulíc).

V každom prípade však prechod do illegality prináša so sebou v konečnom dôsledku zhoršenie životných podmienok prostitútok a ich väčšiu závislosť od ľudí, ktorí z ich činnosti profitujú. Tým sa zvyšuje možnosť zisku "sprostredkovateľov" na trhu, čo podnecuje zvýšenie obchodu so ženami.

Pokus zakázať vyžadovanie sexuálnych služieb (švédsky príklad):

Je zaujímavý tým, že je ojedinelý. Podľa švédskych zákonov (od 1. 1. 1999) sa trestné činu dopúšťajú klienti prostitútok. Prostitúcia nie je trestná, ale aby sa "znižila", je trestne stíhaný dopyt po sexuálnych službách. Tresty sú od finančnej pokuty až po 1 rok odňatia slobody. Filozofia tohto legislatívneho opatrenia zasahuje hlboko až do historickej predstavy mužov o ich práve na sex a je istotne správnu odpovedou na nerovnomerné rozdelenie moci žien a mužov v spoločnosti.

Aväšak aj tu sa ukázali nedostatky: údaje hovoria o približne 900 ženách ponúkajúcich svoje služby na ulici, približne dvakrát tolko ju vykonáva v súkromných "bordeloch". Tieto sú pre sociálne pracovníčky neprístupné a v konečnom dôsledku zase len rastie moc pasákov. Obmedzila sa tak možnosť žien pracovať nezávisle a samostatne. Navyše, nové opatrenie nebolo sprevádzané osvetou - nikto preventívne nepracoval s mužmi.

Pokus kontrolovať migráciu zavedením vízovej povinnosti:

Ked Nemecko zaviedlo v roku 1988 vízovú povinnosť pre Thajčanov, cena za sprostredkovanie cesty pre migrantky sa desafnásobne zvýšila - a to až na 40.000,-DM. Na tomto príklade vidno, že administratívne opatrenia nezabránia migrácii, len cestovanie skomplikujú a to predovšetkým na úkor migrantiek, ktoré sa takto stanú ešte závislejšie od prevádzca, pasákov a obchodníkov.

Pokus obmedzovať prostitúciu:

Napríklad územne, ako tomu bolo v Maďarsku v roku 1998, tiež nepriniesol očakávané výsledky. v Maďarsku bola prostitúcia zakázaná až do roku 1993. Najnovší tzv. "antimafiánsky zákon", ktorý postihuje organizovaný zločin a jeho sprievodné fenomény, obmedzuje aj vykonávanie prostitúcie. Zaviedol povinné lekárske prehliadky a "zóny tolerancie". Tieto zóny boli vymedzené veľmi komplikované a vytlačili prostitútky fakticky až za mesto, kde sa nielenže sproblematizoval kontakt s klientami, ale aj bezpečnosť prostitútiek. Práve tieto opatrenia spôsobili, že sa v období zavedenia nového zákona zvýšil počet prípadov obchodu so ženami.

Pokus krajín, do ktorých smeruje obchod so ženami, finančnými prostriedkami zabrániť prílevu migrantiek.

Tieto prostriedky sú vynakladané najmä na odsun žien späť do krajín ich pôvodu, a na prevenciu pred ich výcestovaním, tak aby ich odradili od cestovania.

Mimovládne organizácie ostro kritizujú takýto postup, hovoria o svojej činnosti, že: "... sú ako požiarnici, dostanú sa na miesto čínu, až keď tam už horí" a žiadajú, aby sa prostriedky vynakladali na:

- a. vzdelávanie najmä tzv. rizikových skupín (nezamestnané mladé ženy, ženy bez "užitočného" vzdelania, slobodné matky, zdravotné sestry),
- b. na vytvorenie nových pracovných príležitostí, na resocializačné programy,
- c. na rodové vedomie vo vzdelávaní o ľudských právach a na rodovo citlivú výchovu, ktorá by posilnila osobnú integritu a sebavedomie žien.

8.2 Dobré príklady

Sem patria: dobré zákony, dobre organizovaný cezhraničný boj proti organizovanému zločinu, dobre vedené trestné procesy, dobré programy pre rizikové skupiny, zrejme aj podporný a nie aboličný prístup k prostitúcii.

V tejto súvislosti sa spomína napríklad maďarský zákon proti obchodu s osobami (aj ak nie je spojený s prekročením hraníc), ak sa obchoduje aj za iným účelom ako sú sexuálne služby, dokonca trestná je aj výmena ľudí a - čo je zatiaľ ojediné - aj príprava na obchod s ľuďmi. Pritom za každú prífažujúcu okolnosť (obmedzovanie osobnej slobody, maloletosť obete, opatrnícky vzťah k obeti, nútene k sodomii, atď.) sa trest zvyšuje a môže sa vyplňať až na doživotie. Tu sa kritika mimovládnych organizácií obmedzuje len na rovnakú trestnú sadzbu za predaj cez hranice a v rámci štátu, poukazujúc na to, že predaj človeka do cudzej krajiny by malo byť hodnotené ako závažnejší trestný čin.

Aj Francúzsko má legislatívu, ktorá je prísna a trestné sadzby dosahujú až 5 rokov za pasáctvo, 10 rokov za nútenu prostitúciu a až 20 rokov, ak išlo o súčasť organizovaného zločinu. Okrem toho vo Francúzsku veľmi efektívne funguje

Centrálny úrad pre boj proti obchodu s ľuďmi, ktorý už zlikvidoval niekoľko organizovaných bánd z Albánska, Bulharska a Litvy.

Kritizuje sa však, že obete sú vyhlasované za nežiadúce osoby, a ako také sú doživotne vyhostované, takže sa už nikdy nemôžu vrátiť.

V Holandsku môžu obchodníci s ľuďmi a pasáci od roku 1993 dostať od 6 až do 10 rokov väzenia. Súčasne sú obete chránené tri mesiace proti vyhosteniu. v tomto čase dostanú psychologickú a právnu podporu a môžu sa rozhodnúť, či podajú trestné oznámenie. Ak sa rozhodnú oznámenie podať, môžu zostať v Holandsku až do skončenia procesu, čo v tejto krajine môže trvať celé roky. Aj potom môžu dostať ďalšie predĺženie pobytu z humanitárnych dôvodov, ak majú strach z pomsty zločineckého "syndikátu".

Dobré postupy v trestnom pokračovaní ukážeme na príklade Nemecka. V Nemecku platí zastaraný zákon o kupliarstve, ktorý trestá pasákov, ale súčasne aj tých, ktorí by chceli zlepšiť podmienky prostitútok (kedže nemecký zákon nepredkladá, že by sa niekto prostitúciu venoval dobrovoľne). Navyše, zákon o obchode s ľuďmi hovorí len o sexuálnych službách. Napriek tomu tu existujú právne postupy, ktoré si zaslúžia pozornosť. Obete, ktorá je zadržaná pri razii, vždy dostane ako prvú otázku, či sa rozhodne vypovedať. V kľadnom prípade je jej poskytnutá právna podpora. Advokát/ka je povinná sa o obete staráť, podporiť ju pri procese, kde proti nej v sále stojí väčšinou samí muži, a rádiť jej. V nemeckom práve existuje forma vedľajšej žaloby, ktorá sa týka aj trestných činov obchodu s ľuďmi, znásilnenia, nútenej k sexu, a podobne. Obet v úlohe vedľajšej žalobkyne nie je odkázaná na pasívne odpovedanie na otázky, ktoré ju môže druhotne viktimizovať, ale

môže byť počas procesu v sále, klášť obžalovanému otázky, vznášať návrhy - napríklad na dôkazné právo, má právo na odmietnutie výpovede, má právo použiť proti rozsudku opravné prostriedky.

Trestný proces na Slovensku tiež umožňuje, aby poškodený/á ako strana v trestnom procese mala právo vyjadrovať súhlas s trestným konaním, robiť návrhy na doplnenie dokazovania, nazerať do spisov, robiť si z nich výpis a poznámky, klášť vypočúvaným otázky, vypovedať v materskom jazyku, zúčaňtiť sa na hlavnom pojednávaní a predniesť záverečnú reč. Ďalej má právo na zastúpenie splnomocnencom, právo uplatniť si proti obvinenému nárok na náhradu škody spôsobenej trestným činom a odvolaním napadnút rozsudok pre nesprávnosť výroku o náhrade škody. Napriek uvedeným právam poškodenej je jej postavenie slabšie ako postavenie obvineného v trestnom procese. Najväčší rozdiel spočíva v nemožnosti podávať opravný prostriedok proti procesným rozhodnutiam, ktoré v prípravnom konaní vydáva prokurátor, vyšetrovateľ, alebo policajný orgán. Poškodená má teda len úlohu akéhosi "pozorovateľa". V prípravovanom návrhu nového trestného poriadku sa predpokladá zásada rovnosti všetkých strán v spore, čo by malo zvýrazniť postavenie poškodenej ako tzv. tretej strany v spore. Bude sa môcť opravným prostriedkom dožadovať spravodlivého a zákoného skončenia prípravného konania. Rovnako bude mať právo na bezplatnú právnu pomoc poskytovanú úradným obhajcom.

V Nemecku svedkyne dostávajú aj emocionálnu a psycho-sociálnu pomoc od špeciálne vyškolených pracovníčok, ktoré sa suverénne orientujú ako v migračných skúsenostiach, tak aj v kultúrnom záujme obete. Advokát/ka má tiež možnosť vzniesť námetku voči otázkam, ktoré neslúžia

vecnému objasneniu v procese. Obetiam je poskytnutá dobrá tlmočníčka, ktorá nielenže prekladá "slová", ale všeobecne napomáha obom stranám navzájom porozumiť kultúrnemu zázemiu každej zo strán. Obete dostávajú samozrejme aj povolenie k dočasnému pobytu, pretože prokuratúra si je vedomá toho, že ich výpoved ľudia najdôležitejším a dokonca často jediným dôkazovým materiálom. Žene sa tiež poskytuje policajná ochrana - tak aby sa nedostala pod vplyv pasákov a obchodníkov - a to nielen počas procesu. Títo by ju radi odradili od výpovede a navyše jej odchod, či útek z ich područia potrebujú potrestať - okrem iného aj s ohľadom na ženy, ktoré ešte v područí majú. Potrebujú im ukázať, že útek nie je možný.

Napriek tomu, že ochrana obete je koncipovaná viac so zameraním na jej ochranu ako svedkyne než ako osoby, môže táto dostať radu a opateru, ochranu doprovodom, ochranu objektu, nové miesto pobytu, až po kompletné prestahovanie sa, blokáciu dát u prihlásovacích úradov (zoznam obyvateľov, prihlásenia auta a podobne), až po vystavenie krycích dokumentov a úplnú zmenu identity.

Na Slovensku ženy, proti ktorým násilie v prípadoch obchodu so ženami smerovalo, majú takú istú možnosť, ale aj povinnosť svedčiť v konaní pred súdom, ako ostatní svedkovia a ich svedecká výpoved má rovnakú dôkaznú silu. Ochrana svedka je v platnom Trestnom poriadku zabezpečená v § 101 ods. 3, 4, 5, 6. Ide o utajenie adresy, prípadne iných údajov, nie však o ochranu osoby.

S účinnosťou od 1. 1. 1999 platí Zákon č. 256/1998 Z. z. o ochrane svedka, ktorý upravuje potup pri poskytovaní ochrany a pomoci svedkom, ktorí vypovedali v trestnom konaní a svoju výpovedou poskytli dôkaz o páchateľovi alebo o okol-

nostiach najzávažnejšej, najmä organizovanej formy trestnej činnosti a tým vzniklo nebezpečenstvo ohrozenia života alebo zdravia svedka.

Taktiež s účinnosťou od 1. 1. 1999 platí Zákon č. 255/1998 Z. z. o odškodňovaní osôb poškodených násilnými trestnými činmi. Zákon, ktorý do Národnej rady SR predložil poslanec Robert Fico, upravuje finančné odškodňovanie osôb, ktorým bola v dôsledku úmyselných násilných trestných činov spôsobená škoda na zdraví a táto škoda nebola uhradená inak (napr. z poistky, od obvineného, atď..). Ide o jednorazové poskytnutie peňažnej čiastky v maximálnej výške 50 násobku minimálnej mzdy, avšak zarazajúce je, že obete znásilnenia dostanú maximálne 30 násobok! (§ 255).

Na úrovni orgánov činných v trestnom konaní neexistujú modelové postupy, ktoré by ženám, ktoré sa stali obeťami násilia resp. trestného činu, uľahčili podrobenie sa nevyhnutným úkonom v trestnom konaní. Vzhľadom na vysoké percento žien pracujúcich v slovenskej justícii sa dá predpokladať, že v spolupráci s vhodne vytipovanými mimovládnymi organizáciami by mohlo byť ďalšie vzdelenie súdcov a sudskej v tejto oblasti veľmi prospešné.

V Nemecku polícia i justícia spolupracuje s mimovládnymi organizáciami a starajú sa o to, aby ženy (svedkyne) neboli počas programu na ochranu svedka sociálne izolované, čo vnímajú ako veľký zásah do ich života. Aj vzhľadom na ich špecifický denný režim vyuvinula hamburská polícia dokonca taký program starostlivosti o svedkyne, ktorý rešpektuje ich životné návyky. Samozrejme, že aj tu vela závisí od dôležitosti výpovede svedkyne a najmä od jej ochoty vypovedať a spolupracovať. Zo strany mimovládných organizácií, ktoré sú ale štátom - tak

ako všetky a všade vo svete - vďačne podporované, dostávajú svedkyne ubytovanie, psycho-sociálnu podporu v materinskom jazyku, právne poradenstvo, pomoc pri plánovaní budúcnosti, hľadajú sa pre ne možnosti vzdelenia, nadvážajú kontakt s mimovládnymi organizáciami v zemiach ich pôvodu, pomáhajú im pripraviť návrat domov. Počas určenej lehoty (4 týždne) sa rozhodnú, či budú svedčiť. Situáciu svedkýn však aj v tomto prípade stáhuje fakt, že aj keď sa rozhodnú svedčiť, samé sa previnili proti napr. cudzineckému právu a vedia, že po skončení procesu budú musieť odísť. Vo svojej vlasti sú však vystavené pomste nielen ony, ale aj ich rodinní príslušníci a často padnú zase do rúk obchodníkov. Často sa tiež rozhodnú znova pokúsať šťastie a vystečujú, pretože doma vlastne nemajú žiadne vyhliadky. Často sa zjavujú správy (napr. La Strada Poľsko), že po vyhostení zo západnej krajiny sa obete ponáhľajú späť do nej najbližším vlakom, aby mohli čím skôr znova pracovať. Ak bol dôvod ich migrácie ekonomický, ľahko možno očakávať, že budú ochotné svedčiť - počas procesu nemajú nijaké pracovné možnosti ani pracovné povolenie, aby mohli dalej žiť svoje rodiny.

8.3 Programy pre návrat obeti

Mimovládne organizácie poukazujú na to, že situácia obetí obchodu je porovnatelná so situáciou vojnových utečencov, a preto by sa mali vytvárať podobné podporné programy pre "navrátilcov", aké poznáme napríklad z nedávnej vojny v bývalej Juhoslávii.

V Nemecku zatiaľ existuje jeden takýto program (SOLWODI), je však určený len pre rozvojové krajinu a z Európskych štátov podľa nemeckých kritérií je takto označené len Albánsko a Rumunsko. SOLWODI pracuje na princípe takmer bezúročných pôžičiek za príslub, že žena, ktorá ju dostane, už nikdy do Nemecka nepríde.

8.4 Spolupôsobenie štátu a mimovládnych organizácií

Štát má vlastnú stratégiu ochrany svojho bezpečia, boja proti organizovanému zločinu, ilegálnemu prístavbalectvu alebo zaobchádzania s prostitúcou.

Mimovládne organizácie majú stále mať na pamäti potreby obetí - tieto by nemali byť uvážené, mali by byť mimo vplyvu obchodníka a eventuálnych represálií jeho a zo strany jeho spoločníkov, v bezpečí od násilností, deportácie a perzekúcie, mali by mať k dispozícii poradenstvo, sociálnu podporu, finančné zabezpečenie a možnosť bezpečného návratu, najlepšie s jasným plánom ako doma začať nový život.

Oba prístupy môžu byť produktívne, chybou je ich miešanie a zamieňanie funkcií štátu a mimovládnych organizácií. Štát by mal najmä bojať proti organizovanému zločinu, mimovládne organizácie sa viac starajú o obete. Avšak napríklad žiaľ obet, aby svedčila v procese, je nemysliteľné bez toho, aby jej štát zaručil zodpovedajúcu ochranu.

Zo známych úspešných projektov prevenčie obchodu so ženami sme vybrali projekt brazílskej organizácie "Ženy žijú", pretože prináša skúsenosti, ktoré sú s istými obmenami použitelné aj inde. Jeho univerzálnosť spočíva v tom, že smeruje priamo k jednej z najpodstatnejších príčin obchodu so ženami - a to je nízke sebavedomie žien ako logický výsledok stretu s násilím v akejkoľvek forme a ich ekonomická odkázanosť.

Jedna z účastníčok tohto projektu, sedemnásťročná Celitha popísala, že ju otec od malička bil, čo jej okolie hodnotilo ako právo otca. Dievčatko si vytvorilo predstavu, že je škaredé a "nestojí za nič".

Súčasťou projektu bol dotazník, ktorým sa v školách snažili zistiť, či niektoré deti nie sú obefami takého domáceho násilia. Celitha sa takto dostala do internátnej školy, získala stredoškolské vzdelanie a v rámci ďalších projektov organizácie vyučuje iné dievčatá základom práce s počítačom. Navštievoje svojpomocnú skupinu a chodí na terapiu. Chystá sa na vysokú školu.

Z Celithinho príbehu možno odčítať strategiu preventívnej práce organizácie "Ženy žijú" s mladými ženami, ktoré žijú v podmienkach označených na základe pátrania po minulosti reálnych obetí obchodu so ženami ako potenciálne rizikových:

1. Dostať mladú ženu z dosahu a vplyvu násilia. Pomôcť jej získať stratené sebavedomie.
2. Vytvoriť reálne životné alternatívy - bez predstavy princa na bielom koni, ktorý čaká v Európe (alebo inej bohatšej krajine).
3. Nielen ženy, ale i celá rodina musí pochopíť štruktúru násilia. Z toho vyplývajúce oslobodenie musí byť sprevádzané psychologickou a právnu pomocou. A samozrejme aj možnosťou vzdelávania a pracovnej perspektívou.
4. K takejto práci mimovládnej organizácie patrí aj politický lobbying, a najlepšie je, keď sa takáto preventívna práca v boji proti násiliu stane súčasťou štátnej politiky. Najdôležitejšie impulzy na ochranu ľudských práv vychádzajú z praktickej práce.

V diskusii o podpornom alebo aboličnom postoji k prostitúcii treba spomenúť jedinečný príklad Holandska. Od 1. 1. 2000 je prostitúcia uznaná za prácu a adekvátnu

k tomu treba na jej vykonávanie povolenie. Zdaňuje sa a požíva všetky výhody sociálneho a iných poistení, ako každá iná živnosť. Toto postavenie majú možnosť získať aj migrantky.

Holandské mimovládne organizácie túto zmenu zdôvodňujú nielen holandskou odvekovou toleranciou, ale aj najmä finančným pragmatizmom. V krajine so 16 miliónmi obyvateľov je evidovaných 30.000 prostitútok, v každom väčšom meste je tzv. red light district (štvrt červených lámp). Od tohto opatrenia sa okrem prísnu financiu do kráľovskej pokladne očakáva:

- všeobecná možnosť kontroly a regulácie sexuálnych služieb,
- možnosť eliminovať nedobrovoľnú prostitúciu,
- možnosť eliminovať prostitúciu mladistvých,
- možnosť zlepšiť sociálne a právne postavenie prostitútok,
- možnosť dekriminalizovať scénu sexuálnych služieb.

Porušenie predpisov má za následok vysoké tresty. Kontroly sú prísné. Nelegálnej migrantke nesmú majitelia verejných domov umožniť prácu, inak stratia licenciu. Zdravotné prehliadky súčasťou povinné, ale veľmi silná a účinná osvetu viedie k dobrovoľným prehliadkam. Ale aj proti tomuto, zatiaľ veľmi slabnému opatreniu proti obchodu so ženami, sa už vzniesla kritika zo strany prostitútok, ktoré nechcú byť registrované, nechcú ani žiadne štátne výhody a garancie. Chcú aj nadálej vykonávať prostitúciu ako "stretnutie dvoch ľudí bez toho, aby im niekto nariadoval ako, kde a za čo".

9 ZÁVERY

Z konferencie v Bratislave vyplňuli konkrétné odporúčania pre činnosť štátu a mimovládnych organizácií:

1. Informovať, vzdelávať, pracovať preventívne najmä v rizikových skupinách.
2. Podporovať mimovládne organizácie, aj finančne zo štátnych zdrojov, aby túto činnosť mohli vykonávať.
3. Nadviazať kontakty s inými organizáciami, hľadať možnosti získania know how a spolupráce.
4. Vytvárať národné a medzinárodné siete.
5. Zapájať do všetkých procesov a aktivít v boji proti obchodu so ženami organizácie "street-workeriek" a "streetworkerov" pracujúcich s prostitútkami a podľa možnosti aj samotné sexuálne pracovníčky, vzhľadom na ich praktické skúsenosti.
6. Podporovať mimovládne organizácie, aby si mohli vymieňať informácie a vstupovali do spoločných projektov, rovnako ako aj vládne inštitúcie.
7. Naliehať na vládu, aby prijali samostatné zákony o obchode so ženami a podporovať ich medzinárodnú koordináciu a spoluprácu.
8. Žiadať legislatívne zmeny, tak aby obete mali garantovaný pobyt, vrátane obdobia, kedy zvažujú svoje eventuálne svedectvo, aby profit za obchodovanie so ženami bol konfiškovaný štátom a použitý na podporu práce mimovládnych organizácií, na prevenčné a resocializačné projekty, žiadať, aby procesy s páchateľmi prebehli v krajinе, kde sa odohrala najväčšia časť zločinu, hoci aj procesy v krajinách pôvodu majú veľký význam; žiadať program ochrany svedkýň, odškodenie obetí.
9. Žiadať, aby počas procesu obete neboli pokladané za páchateľky zločinu, aby sa vypočúvanie dialo v prítomnosti predstaviteľky mimovládnej organizácie, právničky, prekladateľky a aby obete počas povoleného pobytu mala možnosť pracovať alebo študovať.
10. Žiadať, aby z humanitárnych dôvodov mali zaručený dočasný pobyt aj tie obete, ktoré nechcú svedčiť.
11. Žiadať vládu, aby spolu s mimovládnymi organizáciami vytvárala resocializačné a reintegračné projekty pre obete obchodu. Podporovať vytváranie zmysluplných vzdelávacích programov pre ženy, tak, aby v krajine pôvodu mohli nájsť prácu.
12. Žiadať na všetkých stupňoch školského vzdelávania zodpovednú a kvalifikovanú rodovú výchovu a sexuálne vzdelávanie.
13. Žiadať nový zákon o prostitúcii, aby prostitúcia ako taká bola dekriminalizovaná. Z doterajších skúseností a poznatkov totiž vyplýva, že úplná legalizácia prostitúcie je najúčinnejší začiatok boja proti obchodu so ženami.

POUŽITÉ ZDROJE:

Publikácie:

Aspekt, feministický kultúrny časopis (čísla: 2-3/1995, Ženy a moc; 2/1996, Strachy a bariéry; 1/1997, Ľudské práva; 2/1999, Osobné je politické)

Huren - Stigma, Gail Pheterson, Galgenberg 1990

Die Frau nach Katalog, Lea Ackerman/Cornelia Filter, Herder 1994

Women at Work, Christine Drossler, 1992

Handbuch Prostitution, HWG, 1994

Trafficking in Women, Foundation Against Trafficking in Women, 1997

Nejstarší řemeslo, Lujo Bassermann, Mladá Fronta 1993

Násilie páchané na ženách, skrytá ujma na zdraví, študijný materiál vypracovaný pre svetovú banku, Pro Familia a Aspekt, 1998

AdvoCats for Women, dokumentácia pre odborný tréning právničiek, PHARE 1998/99, Aliancia žien Slovenska, Amnesty for Women, ProFem, 1999

Osteuropas verkauft Frauen - Wege zur effektiven Bekämpfung des Menschenhandels, Friedrich Ebert Stiftung, 1999

Die Auswirkungen der Wirtschaftskrise in Asien auf die Sexindustrie, Fachtagung, 23. November 1998, Friedrich Ebert Stiftung, 1999

Konferencie:

Sexuální služby, sexuální turistika a obchod se ženami: Nová skutečnost ve východní Evropě? Nadácia Heinricha Bölla, Praha, december 1994

Obchod se ženami - Traffic in Women, česko-ukrajinská konferencia, La Strada, Praha, november 1997

Seminár Aliancie žien Slovenska pre projekt AdvoCats, Bratislava, apríl 1998

Konferencia o obchode so ženami, Friedrich Ebert Stiftung, Varšava, máj 1999

Mapping the situation and Existing Organisations Working in Belarus, Russia, the Baltic and Nordic States, Foundation of Women's Forum, Stockholm 1998

Stránky na internete:

www.un.org/womenwatch/daw/followup/countrylist

<http://www.hrlawgroup.org>

Zoznam referujúcich účastníčok a účastníkov konferencie, Bratislava, apríl 2000:

Edith Bauer, štátnej tajomníčke Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny, SR

Stana Buchowska, La Strada, Poľsko

Lilya Savych, La Strada, Ukrajina

Mariana V. Stoica, poslankyňa, členka Výboru pre európsku integráciu, Rumunsko

Oana Lupu, nadácia SEF, Rovnaké práva pre ženy, Rumunsko

Nadezda Stojceva, Animus, Bulharsko

Zsuzsa Kádár, Konfederácia autonómnych odborov, Maďarsko

Dr. Lenke Fehér, Maďarská akadémia vied

Dr. Judith Forrai, Nadácia Sex - Education, Maďarsko

Anna Betlen, Ministerstvo sociálnych vecí a rodiny, Maďarsko

JUDr. Henrieta Kollárová, Aliancia žien Slovenska a AdvoCats, SR

JUDr. Zuzana Magurová, Aliancia žien Slovenska a AdvoCats, SR

JUDr. Jozef Žiak, Prezidium policajného zboru, SR

Katarína Jirešová, Odyseus, SR

Marián Kolenčík, Dafné, SR

Majka Petrovičová, Dafné, SR

Iveta Bartuňková, La Strada, ČR

Ewa Schaab, SOLWODI, Nemecko

Friedrike Strack, HYDRA, Nemecko

Bärbel Butterweck, KOK, Nemecko

Hanka Mongard, TAMPEP, Holandsko

Ema Sičáková, Transparency International, SR

JUDr. František Miklík, Ministerstvo spravodlivosti, SR

Dr. Silvester Savický, Habio, SR

Bližšie k ďalším trestným činom páchaným na prostitujúcich osobách

- § 231 TZ - obmedzovanie osobnej slobody a § 232 TZ - pozbavenie osobnej slobody. Týchto trestných činov sa dopúšťajú osoby ako kupliaři, obchodníci a ďalšie osoby, ktoré im pomáhajú napr. rodinní príslušníci, ktorí doma ženu strážia a proti jej vôle zadržiavajú.

- § 235 TZ - vydieranie, k tomuto trestnému činu spravidla dochádza v situácii, kedy obeť nechce prostituať dobrovoľne. Spôsiba v psychickom týraní, vo vyhrázaniu sa ubližením na zdraví alebo smrťou.

- § 241 TZ - znásilnenie. Tento trestný čin býva spáchaný zvyčajne na začiatku celého príbehu, prevažne na osobách nútenej k prostitúcii.

- § 217 TZ - ohrozovanie mrvnej výchovy mládeže. v súvislosti s prostitúciou ide o konanie, kedy sú osoby mladšie ako 18 rokov zneužívané k tomu, aby živili svojich kupliaľov, často priamo rodičov alebo príbuzných.

Trestná činnosť prostituujúcich osôb

- § 234 TZ - lípež. Typickým príkladom je situácia, kedy žena svojho zákazníka vláka do bytu alebo na opustené miesto, kde už čaká skupina spolupracovníkov, ktorí zákazníka okradnú. Ďalšia verzia lípeže sú tzv. uspávačky. Zákazníkovi sú slúbené sexuálne služby, je uspaný a následne okradnutý.

- § 226 TZ - ohrozenie pohlavnou chorobou a §§ 189, 190 TZ - šírenie nákalzivej choroby. Nakazené prostitutky sa obvykle bud vôbec neliečia alebo si antibiotiká ordinujú len ich kupili-ari.

- § 212 TZ - opustenie dieťaťa. Výkon prostitúcie so sebou prináša riziko nežiaduceho otehotnenia a následného opustenia narodeného dieťaťa.

- § 187 TZ - nedovolená výroba a držanie omamných a psychotropných látok a jedov.

Ohrozovanie mravnosti § 205

(1) Kto pornografické dielo

a) ponúka, prenecháva alebo sprístupňuje osobe mladšej ako osemnásť rokov, alebo
b) vystavuje alebo inak sprístupňuje na mieste, ktoré je prístupné osobám mladším ako osemnásť rokov, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky alebo zákazom činnosti, alebo peňažným trestom, alebo prepadnutím veci.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až tri roky sa páchatel potrestá, ak činom uvedeným v odseku 1

a) poruší osobitnú povinnosť, ktorá mu vyplýva z jeho zamestnania, alebo
b) získa pre seba alebo iného značný prospech.

Výroba detského pornografického diela § 205b

(1) Kto vyrába, kupuje, dováža alebo inak zadovažuje a následne

predáva, požičiava alebo inak uvádza do obehu, rozširuje, robí verejne prístupný alebo zverejňuje pornografické dielo, v ktorom sa prejavuje neúcta k človeku a násilie alebo ktoré zobrazuje sexuálny styk so zvieratom alebo iné sexuálne patologické praktiky, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky alebo zákazom činnosti, alebo peňažným trestom, alebo prepadnutím veci.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) ako člen organizovanej skupiny,
b) tlačou, filmom, rozhlasom, televíziou, použitím počítačovej siete alebo iným podobne účinným spôsobom, alebo
c) voči osobe mladšej ako osemnásť rokov alebo na mieste, ktoré je prístupné osobám mladším ako osemnásť rokov.

(3) Rovnako ako v odseku 2 sa páchatel potrestá, ak činom uvedeným v odseku 1 ako člen organizovanej skupiny alebo ak spôsobí takým činom ťažkú ujmu na zdraví.

a) poruší osobitnú povinnosť, ktorá mu vyplýva z jeho zamestnania, alebo
b) získa pre seba alebo iného značný prospech.

(1) Kto zneužije dieťa na výrobu detského pornografického diela alebo umožní takéto jeho zneužitie, alebo sa inak podieľa na takejto

výrobe, potrestá sa odňatím slobody na dva roky až osem rokov.

(2) Odňatím slobody na päť rokov až desať rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) na dieťaťa mladšom ako dvanásť rokov,

b) s použitím násilia, hrozbou násilia alebo hrozbou inej ľahkej ujmy, alebo zneužitím tiesne alebo závislosti iného, alebo

c) na viacerých deťoch.

(3) Rovnako ako v odseku 2 sa páchatel potrestá, ak činom uvedeným v odseku 1

a) poškodí telesný vývoj alebo mravný vývoj dieťaťa, alebo

b) získa pre seba alebo iného značný prospech.

(4) Odňatím slobody na päť rokov až dvanásť rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 ako člen organizovanej skupiny alebo ak spôsobí takým činom ťažkú ujmu na zdraví.

Rozširovanie detského pornografického diela § 205c

(1) Kto rozširuje detské pornografické dielo, potrestá sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov alebo zákazom činnosti, alebo peňažným trestom, alebo prepadnutím veci.

(2) Odňatím slobody na dva roky až osem rokov sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1

a) ako člen organizovanej skupiny,

b) tlačou, filmom, rozhlasom, televíziou, použitím počítačovej siete alebo iným podobne účinným spôsobom, alebo

c) voči osobe mladšej ako osemnásť rokov alebo na mieste, ktoré je prístupné osobám mladším ako osemnásť rokov.

(3) Rovnako ako v odseku 2 sa páchatel potrestá, ak činom uvedeným v odseku 1

a) poruší osobitnú povinnosť, ktorá mu vyplýva z jeho zamestnania, alebo

b) získa pre seba alebo iného značný prospech.

Prechovávanie detského pornografického diela § 205d

Kto prechováva detské pornografické dielo, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok alebo peňažným trestom, alebo prepadnutím veci.

Nezákonné zamestnávanie detí § 217a

(1) Kto nezákonne zamestnáva dieťa mladšie ako 15 rokov, pričom mu bráni v povinnej školskej dochádzke, potrestá sa odňatím slobody až na dva roky alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až tri roky sa páchatel potrestá, ak spácha čin uvedený v odseku 1 na dieťaťa, ktoré je zverené pod jeho dozor, zneužijúc jeho závislosť, alebo ak činom uvedeným v odseku 1 získa akýkoľvek majetkový prospech.

(3) Odňatím slobody na dva roky až

päť rokov sa páchateľ potrestá,
ak na spáchanie činu uvedeného
v odseku 1 využije nieču tieň.

- (4) Odňatím slobody na tri roky až
osem rokov sa páchateľ potrestá,
ak spáchá čin uvedený v odseku
1 pod hrozbou násilia alebo na
viacerých deťoch.
- (5) Odňatím slobody na päť rokov až
dvanásť rokov sa páchateľ potrestá,
ak spôsobí činom uvedeným
v odseku 1 ťažkú ujmu na zdraví
alebo smrť.

7.10

Štatistický prehľad o náraste a objasnenosti mravnostnej kriminality

			1996	1997	1998	1999
	Mravnostná kriminalita	zistené objasnené % objasňov	833 796 95.6	769 731 95.1	669 645 96.4	721 685 95
	Znásilnenia	zistené objasnené % objasnenosti	207 193 93.2	173 160 92.5	153 142 92.8	171 155 90.6
	Pohl. zneužívanie v závislosti	zistené objasnené % objasnenosti	52 50 96.2	51 46 90.2	42 41 97.6	64 58 90.6
	Pohl. zneužívanie ostatné	zistené objasnené % objasnenosti	510 494 96.6	512 494 96.5	433 424 97.9	430 418 97.2
	Ohrozovanie mravnosti	zistené objasnené % objasnenosti	1 1 100	4 4 100	2 2 100	0 0 0
	Ohroz. mravnost. výchovy mládeže	zistené objasnené % objasnenosti	62 53 85.5	47 44 93.6	60 58 96.7	121 113 93.4
	Obchodovanie so ženami	zistené objasnené % objasnenosti	11 10 90.9	6 5 83.3	3 3 100	11 11 100
	Obchodovanie s deťmi	zistené objasnené % objasnenosti	0 0 0	0 0 0	0 0 0	0 0 0
	Kupliarstvo	zistené objasnené % objasnenosti	19 18 94.7	4 4 100	4 3 75.0	9 8 88.9

Autorka a FES dăkujú za poskytnutie podkladov a podnetov všetkým účastníčkam
a účastníkom konferencie, najmä Emiliu Sičákovej, podpl. JUDr. Jozefovi Žiakovi
a JUDr. Henriete Kollárovej, ktorej referát je takmer v celom rozsahu zakomponovaný
do spracovaného materiálu.

Súčasne dăkujú za pomoc a odborné konzultácie Jane Cvikovej
a Andrejovi Zmečkovi.

Friedrich Ebert Stiftung, e. V.
zastúpenie v Slovenskej republike
Maróthyho 6, 811 06 Bratislava
Tel.: +421 7/ 544 11 209, 544 11 880, Fax: +421 7/ 544 11 641
www.fes.sk